

Књижевне
ВЕРТИКАЛЕ

Број 2 • јануар – април 2014.
ДРУШТВО КЊИЖЕВНИКА БЕОГРАДА

**Књижевни часопис
Година II Број 2
јануар - април 2014**

**КЊИЖЕВНЕ
ВЕРТИКАЛЕ**

Друштво књижевника Београда

Poštovani čitaoci,

nalazite se pred drugim brojem Vaših i naših *Književnih vertikala*.

Uredništvo se našlo pred slatkim ali i veoma odgovornim zadatkom... Od neočekivano velikog broja pristiglih priloga trebalo se izabrati ono najbolje.

Što se tiče proznog dela, odnosno priča, bilo je nemoguće udovoljiti svim autorima koji zaslužuju da se pojave u našem časopisu jer bi ovaj broj imao nekoliko puta više stranica. Zato je uredništvo odlučilo da ceo sledeći, letnji broj časopisa bude posvećen samo Vašim pričama. Urednik za prozu će kontaktirati sve autore izabranih priča...

Što se tiče poezije, ovde je objavljeno tek deset posto od pristiglih radova, iz istog razloga kao i za priče. Trudili smo se da svi pravci, stilovi, poetske škole i dr. budu podjednako zastupljeni, shodno kvalitetu pristiglih radova, ali i percepciji urednika za poeziju. Nadamo se da će oni autori koji nisu zastupljeni u ovom broju imati više sreće u sledećem.

Dragi književnici, Vi nam svoje radove i dalje šaljite elektronskim putem (*drustvokb@gmail.com*), a Vi, dragi čitaoci, posećujte naš sajt (*www.dkb.g.tk*). Nažalost, mi smo tek počeli sa radom i nismo u mogućnosti, iz dobro znanih razloga, jer delimo sudbinu srpske književnosti koja se nalazi u krizi, da honorarišemo autore i delimo besplatne primerke časopisa, ali se nadamo da ćemo to biti u prilici u što skorijoj budućnosti.

Na kraju – pišite nam, kritikujte, predlažite i doprinosite da svaki sledeći broj *Književnih vertikala* bude još bolji...

Do sledećeg broja

Uredništvo

ПРОЗНЕ ВЕРТИКАЛЕ

КАДА ЈЕ ГРАД ОКРЕТАО ГЛАВУ

Из Студентског града, као и обично, Симон се по сунчаном дану, хладном и без ветра, запутио ка савској обали свог одрастања и руинама Старог сајмишта, месту страдања његове мајке, које је ходочастио у тренуцима својих немира. Сава га је дочекала са галобовима, Београд се купао на сунцу, река је тихо протицала уз пусто пристаниште и укотвљене шлепове; људи није било на молу, мора да су се склонили у неку од кафана у Травничкој или Мостарској улици у које никада није залазио иако је крај њих толико пута прошао. И у Херцеговачкој улици је било неугледних кафаница – уосталом, Сававала беше позната по њима. Онда се појавише неки лучки радници, јасно их је видео, скоро да им је могао уочити црте лица. И они су, верује, сасвим добро видели њега.

И оне прве ратне зиме могло се видети шта се са ове стране дешавало, у логору, уосталом, те прве године, уочи Божића, Београд је немо и оборена погледа испраћао колоне жена и деце које су се слуштале ка реци да би, преко понтонског моста, свој кратак и застрашујући пут завршиле у логору. Шта ли су тада мислили Београђани који су морали чути вапаје очајних? И следеће године, с пролећа, морали су уочити камион марке Саурер. Душегупку. И да се првих дана није знало, мора да је брзо процурила вест о драми која се свакодневно одвијала у том зеленом камиону док је пролазио градом. Биће да су лучки радници први уочили да се камион зауставља, да возач петља око издувне цеви и да потом наставља вожњу. Да се једном зауставио, била би то случајност, али тај се ритуал понављао, у исто време и на истом месту из дана у дан, од фебруара до маја. Знали су Београђани за све што се дешава, па зар нису они тај камион назвали душегупком? Београд и није био велик, а лоше вести се ионако брзо шире, брже од било које друге новости, попут куге. Мора да су приче кренуле из савамалских кафана и шириле се градом.

Мамиле су га те задимљене и мемљиве савамалске кафане са олајисаним подовима, са воњем исхлупелог пива, мирисима ракијских и винских испарења, са дрвеним шанком и грубим полицама у куту, са хрстовим столовима прекривеним црвено-белим карираним столњацима. Из њих су потекле приче о страдању

и незауостављиво су се шириле градом. Морао је да оде преко и да их види; вероватно се нису много промениле. Кренуо је на другу обалу, ка тим кафанама, да види њихове госте, можда оне исте који су и у оно време у њих залазили.

Прелазећи мост, схватио је да се креће истим путем којим је његова мајка одвезена у смрт у пролеће 1942. у херметички затвореној кабини душегупке.

Са Бранковог моста, Симон се спустио у Карађорђеву и њом се упутио ка Травничкој. Посматрао је пролазнике, загледао их је, оне старије; да ли су се и ови људи тада врзали овуда? Завирује у кафане, не може да скине поглед са лица лучких радника. Они мора да су сведоци, они су знали, много тога чули, па и видели. Ко зна да ли је неко од њих био присутан оне зиме када су се и Дунав и Сава заледили и када су из логора преко залеђене реке преносили лешеве умрлих од упале плућа, инфекције или, просто, од глади или немоћи да се издржи бездушност. Желео би таквог да упозна, до сада није јер их није тражио; можда је сада крајње време да то учини.

Осетио је потребу да пређе цео пут од логора до стратишта, пут који је његова мајка прешла.

Којим путем су их одвозили? Мора да су, прешавши реку, након што су се зауставили да би прикључили гумено црево на ауспих, кренули Трговачком, потом ишли Железничком до Никољског трга, а онда би Улицом Луке Ђеловића избијали на Вилсонов трг и поред железничке станице настављали Моравском и Штросмајеровом до Мокролушког друма. Маршрута смрти.

И док пролази Светоникољским парком, гледа људе у продавницама, кафанама, занатским радњама; о чему су сви ти мајстори, калфе, шегрти, момци, носачи размишљали док су погледом пратили душегупку како пролази, какве су им биле мисли, да ли им је било мука, да ли су мислили на своје жене, девојке, на своју децу или на родитеље, браћу и сестре, или су након посла, одлазећи кући на ручак, заборављали оно што су тог дана поново видели и оно што се по граду зуцало, ако се ишта о јеврејским жртвама говорило; да ли су помиловали своју децу по коси и помолити се Богу за спас душа убијених? Мора да је било и оних којима је било свеједно – њих увек има – који су мирно и самозадовољно седели по београдским хотелима, посећивали позоришта и кабарее и уживали, зашто да не. У хотелу *Москва* се вазда окупљало друштво, и тада су се тамо окупљали, могли су

видети логор док су испијали своју јутарњу кафу. О чему су они мислили? Да ли их је мучила грижа савести? Нацисте није, нису избегавали град, знатижељни погледи нису их бринули. Зашто би се обазирали? Знало се да су у овом Београду већ побили све таоце из Топовских шупа.

Мокролушким друмом брзо се стиже до Аутокоманде, а одатле је лако. Пут до стратишта био је познат нацистима, Крагујевачким путем нису могли промаштити Јајинце.

Мора да је било сведока агоније оних који су у душегупки умирали: калфе и шетрти који су по дућанима или кафанама радили, случајни путници који су возом пристигли у Београд, на време да уоче немачки зелени камион са великом кабином без прозора, рабације на прашњавом Миријевском друму, житељи периферије крај чијих је тараба друм пролазио, деца која су се на улици играла клиса. Можда се причало, препричавало, дошаптавало – људи вазда сумњају, доносе закључке. Или су ћутали, можда од стида, или из немоћи.

Ходао је Моравском ка Мостару, далек је пут пред њим преко Аутокоманде до стратишта. Колико ли је Гецу и Мајеру било потребно да га пређу? Да ли су знали колико је времена потребно да се невини а на смрт осуђени угуше у кабини, да ли им је и то време било унапред одређено, а тиме и брзина кретања? Да ли су слушали вапаје, позиве у помоћ, плач деце, вриску мајки, или су и на то били огултали?

Поноћ већ беше прошла када је стигао на стратиште. Ту, крај необележених хумки, мисао на мајку га је преправила. Да ли је у том, последњем часу мислила на њега као што он ове ноћи мисли на њу?

Пре него што је утонуо у сан, осетио је да му је хладно, а и неки ветар је почео да дува са севера.

ПРОЦЕСИЈА

И овде су се оглашавали зривавци, трава је била висока, башта уређена као у Европи, па опет запуштена (као у Европи), болница смештена ван града, у вили, пејзаж прилагодљив свакој памети. Најприлагодљивији предвече, кад су сви имали вољно више од сат времена, између вечере и ноћне визите.

Италија, чим јој је волшебно додељена управа (и власништво) над Насиријом ирачком, постави у њој за гувернера неку бабу, госпођу Барбару Контини (али бабу са искуством у Босни, ет цетера) чија мека, оцвала рука, ако и није могла задржати Насирију, у њу унесе дах неке домаћишке управе, која одише спокојством и... миром, чак и у рату. На другом месту, у друго време, нико не би трпео лечење војника од шока и депресије у таквој близини фронта, а Барбара је, штавише, доста полагала на то.

Ромео је био сав попут познатог именака – тврдоглав, можда племенит, ако би се икада указала прилика, можда и заљубљен, ако би се указала прилика... Двадесет три године, материјализовао се у Ираку потпуно неспреман, због нарко дугова, али тетка је обећала да ће *то кредити*. Из Соларе. Полуписмен. Више је волео свој мотор од своје сестре. Неозбиљан, себичан, симпатичан – настала је револуција чуђења када су га испратили у војску. Неки се ни за шта на свету не би мењали са њим, некима се то чинило добрим потезом, а истина је била да Ромео појма није имао шта ће у Ираку затећи, знао је само да ће га добро плаћати, збиља је мислио да је Ирак већ окупирана зона, да је НАТО одрадио све послове, да је тамо крај... Далеко од тога, имао је неколико доживљаја од којих га је последњи сместио у болницу и ни ту не назре краја: у белим плахтама, кратким ходницима (пре рата је то заиста била приватна кућа), пригушеним светлима и увек доступним кратким инјекцијама које су му убадали у трбух, ујутру и увече, не, није било краја.

Каснили су са вечерњом инјекцијом, па је постајао нервозан. Неки нису схватили шта је у њој и гадили су се убода у стомак, а није била обавезна, тражио се пристанак жртве, глупаци су одбијали не пробавши. Зато је Ромео спавао боље од њих, зато је био смиренiji и зато је више уживао у овом маленом сурогату живота којег им судбина подари у Насирији, Ирак. Чинило му се, додуше, да се инјекција могла померити за два сата унапред.

Експеримент је требало да обави негде између та два сата, није било могуће померити га, јер се догађај одвијао тада, око пола седам, предвече, мрак је тек наступао.

Седео је на столицама на расклапање у врту. Остали болесници нису били толико покретни да остају напољу и после вечере – одмах би их вратили на фронт, а нису сви били ни упућени у догађања и нису ни сви имали тетку у Солари.

На крилу је држао компјутер notebook са камером – то је било најважније, чак је чистом марамицом прешао преко њеног црног ока. На прозору собе бр. 34 гурали су се његови цимери, њих тројица – Румуна није било, није хтео да устане из кревета. Мрачно су ћутали. Велике наде су тог касног поподнева, негде у Насирији, полагане у Ромеову тетку из Соларе.

„Да ли ово намерно ради?“ нервирао се док се на екрану намештао Иларијин четрдесетогодишњи торзо. Иза ње, назирала се нежна слика: излог интернет-кафеа, пролазници који једу *fette di polenta* на улици, слутио је луку, у једном тренутку пролете двоје на мотору или је то било нешто друго?

– Ромео, Ромео, дај ми да те видим! – викала је тетка, а око ње су се скупљали конобар и достављач.

– Енио! Кармине! – обрадова им се Ромео.

– И тетка! Поздрав и мени! Ја са тобом причам, не они! Што си ме звао? Плашиш се да нећу исплатити *оно*? Па већ смо скоро готови! Ромео, бринеш ме, како ме то гледаш?

– (...) Пустите ме да вас гледам – а онда се тргну. Момци са прозора више нису зурили у њега, Чечи му је показао прстом на пут и он устаде са столице на расклапање.

– Добро је што вас је троје. Молим вас, погледајте добро и реците ми шта видите.

Подигао је компјутер са сликом збијених глава тетке, Енија и Кармина и усмерио га преко живице, на пут. Сунце се клонило западу иза ниског планинског венца. Тај део врта гледао је на усамљени део пута, пустару обраслу сувим коровом и тек мали део болничког паркинга (забрањено снимати!). Тамо где је нестајало сунце, тек се појављивао стуб прашине, који се ширио сваког тренутка и пунио хоризонт. Тетка Иларија је вриштала:

– Ромео, је ли то иза тебе? Шта је то? Дим! Децо, видим дим!

– Видим ауто пут, видим ливаду...ружну ливаду! – допуњавао је достављач. У ишчекивању да стварно нешто виде, одгурали су конобара од екрана и Ромео није чуо шта се и њему указало.

– Видим дим!

– Није дим него песак!

– Дим је, Енио, дим! То је била бомба, је ли, Ромео? Немој ме лагати, реци отворено, бомба?

– Бомба.

Тетка очајнички заплака, устаде, па се врати на место и унесе у екран:

– Не лажи!

– Рекла си ми да кажем „бомба”!

Момци са прозора почеше да му довикују. Долазе. То кратко траје, тренутак за тренутком, Ромео поново подиже компјутер на врх живе ограде и усмери га на пут:

– Шта сад видите?

– Ништа... Исто... Мрак. Ја сад видим тамно плаво.

– А дим, прашину? Шта је у тој прашини, видите ли нешто, некога? Ено вам и носила, Иларија, Енио, видите колико људи!

Никада још Ромео, нити било ко из собе 34 није пришао тако близу *процесији* и срце му је тукло као за крај. Није смео да гледа, није се освртао. Некако је прекинуо везу, трчећи према згради.

Експеримент успео. Екран их није хватао. Видела се прашина коју су дизали по путу, али њих није било, Иларија би их видела, она сигурно. Фотографије, снимљене с прозора, показивале су прашину, али су се могле наслутити и фигуре. Носила не. Требало им је око *неког трећег*, неоптерећеног фантастиком Насирије, неког ко нема појма и види *димтек* први пут.

Све се могло видети из болничке собе.

У њој су била смештена петорица: три Италијана (Ромео је био најмлађи од њих), шпијун Џавал и Румун Санчу. Почетком двадесет и првог века Румуни су поверовали пропаганди да су сродни Италијанима и да их латински корени повезују у чврсту сентименталну везу. У Италији су губили илузије, а, како су били лечени од ентузијазма у последњих стотинак година, губитак су подносили лако. Николае Санчу поготово, кад је залутао у Насирију, у камп пријатељских Римљана. Погнуо је главу, стегао петљу и стрпљиво је, без узалудних побуна, чекао крај.

До прве појаве *приказања* на путу од ниских планина, Румун је био параја у групи. На фронту је успео да стекне неко поштовање, чије је важење престало у болници. Када је неко напоскон схватио да се сваке вечери под њиховим прозором одвија нешто необично, сви похрлише Санчуу.

– Нисмо ми најмоћнији – правдао се скромно – Бугари су ту шампиони света, па онда Срби... Тамо, када ти уврачају, не помаже ти ни...

– Вуду?

Санчу презриво одмахну руком:

– Нисам ни чуо да се црнац дохватио са бабом Бугарком, а да јесте...Ја *знам* на кога бих се кладио!

Санчу је био познавалац, Санчу је био светлост на крају тунела, у собу 34 се вратио мир.

– Шта треба да се ради у *оваквим* приликама?

Румун се спокојно врати оштрењу ловачког ножа:

– Ништа.

Све се могло видети са прозора болничке собе. Последњи сунчеви зраци су, као, дизали прашину далеко на хоризонту, по путу који је долазио из усека двеју ниских планина. Из прашине су се назирали људи, маса њих, који су махали рукама, који су, када би пришли, викали без гласа, разјапљених уста. Неки од њих су били наоружани и махали пушкама. Ништа се, ипак, није чуло.

Гомилали су се око носила, простих носила за сахрану, која би пронели тик уз живу ограду која је делила болницу од пута и друштво из собе 34 је јасно могло видети лице мртваца.

Први пут када спазеше *сахрану* за коју је шпијун Џавал тврдио да заиста личи на муслиманску, сви препознаше лице леша:

– Личи на мајора Бареру!

Ромео прсну у смех. Рикардо Барера на носилима, умотан у бело платно као из *Освете мумије*, само што му је лице било откривено, пажљиво обмотано са стране да му не спадне вилица. Преко груди је био покривен зеленим платном, које као да није прављено за овакве прилике, као да су му са стране висили рукави.

– Али он је жив и католик је! Шта му то раде?

– То није он.

Рикардо Барера – други пут! Наредне вечери се сцена поновила; поворка неке муслиманске сахране, пуна бесних муцахедина који машу оружјем, али не звецкају, који вичу, али нечујно, пронесе носила са тужним ликом мајора Барере, изузетно жутим, уоченим, али препознатљивим. Изгледало је да ће га преврнути уз ограду и Чечи и Џавал махинално испружише руке: "Не!" али не паде Барера. Носачи подиглоше носила лако, изнад глава и почеше да тресу њима у ходу, док нагло не несташе на окуци пута код паркинга.

На прозору су сви ћутали. Није имало шта да се пита ни коментарише.

– Сачу, шта би радили твоји Румуни да им се нешто овако деси? – упита сутрадан Ромео. Румун је ћутао. Када ни он не зна шта би, лоше им се пише, схватио је Ромео.

Лоше се писало мајору Барери, уствари. У болници нису добијали вести са фронта. И они који су једва чекали да се врате у своју јединицу нису одржавали контакт са друговима, вероватно из страха од вести. А оне су ипак пристизале, што концизније то страшније: „Јесте ли чули, момци, да је погинуо онај ваш Барера?“ Четворица која су била са њим у ципу су живи, само он је – кврц! – што је можда срећа у несрећи, због те четворице!

Друштво из броја 34 подиђоше жмарци.

После вечере нису остали у кантини, нису се мотали по ходницима, него пожурише у собу и заузеше места на прозору. Нису се договарали, нису се ни гурали, свако је нашао своје место. Ромео је хватао залеђину, да би се кад изврну носила тако да се види лице покојног Барере, сакрио поглед за Џавалово раме, а да нико не примети.

– Ево их!

Са последњим зраком сунца, дигла се прашина. Испрва као да је неко дунуо у њу, затим бурније, и опет се формира сцена: муцахедини носе носила. Прете, машу калашњиковима и томпонима, али далеко, као на филму. Тек се сад виде носила, не једна.

– Колико их је?

– Чини ми се... Три?

Само једна им приближише уз ограду и опет се затресосе, опет је изгледало да ће леш пасти, али је покрет био као смишљен да петорица са прозора виде лице леша:

– Није наш.

- Као неко дете?
- Висок је за дете.

Лице је било тамно, готово црно, за разлику од Барериног. Очи су биле упале, уоквирене поцрнелом кожом. Усне су биле црне. И он је био увијен у беле... Завоје, чинило се, и њему је доња вилица била завезана уз главу, али жутом марамом, везаном у машину на темену, која је весело вијорила крајевима.

– Врло је млад – рече онај који је увек ћутао, Пипо.

– Жута машина – мислио је Санчу – Ја бих се убио да ми је онако ставе! Као да сам жена.

Нешто му напомену неки пионирски парк, девојчице на вртещици, жуте машине, овако су летеле. Чим се досети женског лица:

– Тумиатијева!

Редов Тумиати. Имала је тридесет две године, које су се Џавалу чиниле многобројним, али су је сви момци из јединице сањали баш као да јој је двадесет. Понашала се као Американке на фронту – није схватала да већина њих и нису праве жене. Имала је неку романтичну визију војске и била је једина од њих која је сматрала да ће се овај рат проширити, проширити тако да ће свакој Италијанки бити потребно да зна како се вози тенк, а она је то научила сад. „Лупета!“ мислио је занесени Ромео, док је слушао у кантини, како преко супе са броколијем разматра будућност Великог рата.

Ромео устукну и приби се уза зид, као уз мајку, кад је био дете. Сви су истовремено препознали Валентину Тумиати на муцахединским носилима.

Док је поворка нестајала на окуци, Ромео се отрже од зида и, ухвативши последњи поглед на Валентинина носила, направи за њима знак крста.

Погинула је тек две недеље касније. Са њом и један ирачки плаћеник и једна медицинска сестра.

Сада је и Санчу развијао план деловања.

– Прво ћемо их сликати. Сви, истовремено.

– Са блицем?

Слике су биле мутне, сувише је било прашине, можда су се видели неки муцахедини, али нејасно. Можда им се само чинило. Носила, која су проносила крупно тело извесног Франческа Рафе, нису била видљива.

Већином римокатолици, војници из собе 34 звали су догађај *процесијом*, иако је све упућивало на муслимане.

Одмах после сликања, Санчу потрча у башту, пробао је да прескочи живу ограду, онда потрча до чувареве куће, тамо би га приметили, а није хтео да се расправља, па га другови видеше како носи столицу на расклапање и како се пење на њу, љуља се, не, неће пасти, хвата се за ограду и пребацује се преко ње.

Изашао је на пут и полако праврио кругове. Сагао се, као да је њушио, онда је фотографисао и вратио се у собу. Од толиких људи није остало ни трага. Сlike су показивале празан пут, покривен дебелим слојем чврсте прашине. Асвалт није био видан.

– Прашина је овде, ево, овде опет, (...) мека... Морала је осликавати стопала... – Санчу је мрко проучавао фотографије. "Без отиска стопала!" мислио је Ромео падајући у сан. Те ноћи нису примили инјекције кратког врха у стомак. Заспао је заборавивши да су му икада биле потребне.

Санчу није успео да развије план акције како је мислио. Још ће морати да га мења. Све је пореметила једна од процесија коју су гледали већ када су се навикли. Дешавало се да неки од њих и не изађу на прозор да посматрају залазак сунца. Понекад би се запричали и остали у креветима. Инјекције су почеле да стижу раније, па би понекад и преспавали догађај.

Једне вечери, Пипо и Џавал су стајали сами код прозора – пошто су већ испратили десетину своје јединице и четири медицинске сестре – и доконо су проматрали видик, кад им нешто у већ монотоно истој поворци привуче пажњу. Пипо звизну:

– Овамо!

Да је то рекао Џавал нико се не би померио, али Пипо је говорио врло ретко и сви се опет нађоше код прозора, да би, поново занемели од ужаса, посматрали превртање пет носила, са *њиховим* ликовима, како поскакују у рукама муцахедина ивицом ограде.

После је Ромео добио напад, викао је, лупао главом о зид, хтео је кући, кући у Солару, али га је Санчу смирио. Одржао им је говор, надахнут, како су тек сада слободни да се боре.

- Сматрајмо да смо изгубили. У томе, само је једна предност: немамо више шта да губимо. Другови, зваћу сестру Илеану, има једна баба, контактираћемо је, па – платићемо шта тражи, је ли?

Пипо је помислио да је подстрек за акцију била реч *платити*. У реду, имао је пуно поверење у своју Ђију. У животу га је губила

толико пута (непрестане ванбрачне везе и војска) да неће поднети да га изгуби и коначно. Навикла се. Платиће.

„Ако може да ме исплати код дон Еђидија”, мислио је Ромео, „шта је за Иларију нека баба у Румунији? Кармине сада ради десет сати. Може и мало више.”

Замислио је јадну Иларију како са течом „има нешто озбиљно да разговара”, а он је гледа преко новина, љут, запрепашћен њеном глупошћу: „Где да шаљем паре? У Румунију? Е, глупачо! Бу-да-ло глупа!” – и Ромео се слатко насмеја себи у браву.

А Санчу је мислио озбиљно. Сад треба делати. Покренути и чету баба из Синаје, кад се фантоми најмање надају. Има неки отац Георгије, он је препрека интересантним збивањима у селу, он ће нањушити шта Илеана спрема, претиће јој анатемом, али мала је јака.

За почетак, Ромео је добио задатак да пренесе слику процесије тетке у Солару. Ништа није видеела.

– Од – лич – но! – рече Санчу – *"А сада је на нас ред!"*

ВАРОШКИ АЗБУЧНИК СМРТИ

Мајка

Мајка је понела са собом сребрне кашичице за тарту и један цртеж с девојчицом која носи шешир од ливадског цвећа, одакле излећу бубамаре, пчеле и зрикавци. Очух је на тршћанској пијаци “Понте Росо” имао радњу у којој се продавало доње женско рубље, брусхалтери и најлон чарапе.

Стизала су писма, шарене разгледнице, а понекада и дописнице из Напуља, Милана, Рима, Љубљане, Загреба, сваког места где би провели више од једног дана. Поздрављали су деду, тетку Косу, Милоја Романтичног, госпођа Силву, адвоката Симића.

За Јанка су ова писма била мала породична хроника, и сваки делић прошлости отварао му се у длановима као пролећни маслчак. Некадашњи магличасти обриси сада су стицали обличја. Требало је само све добро повезивати, одгонетати мирисе уткане у речи, читати белине и бити стрпљив. Сазнао је да је деда купио тетку Косу “кајзер” чарапе са шавом позади, и онај резедо комбинезон, да се отац оженио неком наставницом “домаћинства” из Бајине Баште, да баба може људима да уђе у снове, да мајка није провела ниједну љубавну ноћ с очухом, и да је највећа патња – не волети.

Деда Обрен је седео у хладовини под липом, на столу је био стаклени бокал прекривен белим уштирканим миљетком и чинија ванилица са џемом од трешања. Мирисале су црвене руже и беле хризантеме у старим гумама од “чепела”, а из транзистора се чула песма “Гаучо јаше кроз тиху ноћ”. До деде још није допрла кратка вест о саобраћајној несрећи надомак Београда:

“У белом ‘мерцедесу’ тршћанске регистрације погинуло је двоје људи, муж и жена, у њих је хладњачом ударио турски држављанин НН, јер је видљивост на том делу пута, услед јутарње густе магле...”

Поподне је дошао из станице један онижи милицајац, који је све време кашљуцао, и необријани инспектор у цивилу, дрхтавог гласа. Видело се да их деда не чује, лупкао је одсутно претима по дрвеном столу. У његовим пепељастим грудима урлао је “Реквијем”, док су му очи биле као огромна црквена звона.

За мајком је остао албум с фотографијама из Венеције, који је деда чувао у трпезарији и никада га није отворио, увијен у зеленкасти провидни целофан. Биле су то слике с белог лучног моста Риалто, испод којег пролазе гондоле, златна кућа барона Франкетија, Санта Марија дела Салуте, и мајка с љубичастом ешарпом на Тргу Светог Марка.

(Сутрадан, деда Обрен је поклатио грамофон с трубом тамбурашком оркестру КУД-а “Напредак”, гурнуо под кревет плоче упаковане у картонске кутије из оближње бакалнице, ставио у џеп малу бронзану Лењинову бисту, шичупао из зида гајтан црног бакелитног телефона с бројчаником, и Лази Цинџарину продао “москвича”, оног који је избушених гума годинама чувао у двористиу као заборавањена сврака на грани.)

Милоје

– Господо, призовите се памети, мој свет мора бити саткан од лудила, јер ја сам песник! Дужност је моја да срцем појмим волшебну и магијску бит живота. Ја нисам научник да бих се одрекао тајне у сврху вашег неразума!

Недокучиво, несазнатљиво, корен је јестаственог искуства које се као девица опире вашој менталној дефлорацији!

Та нетакнута капља, срж ноћи, не хрли разобличавању сопствених значења!

Поезија не мисли, она је тајна, и треба је само као чедо, на општу ползу, пригрлити на груди!

(Изречено једне децембарске ноћи у пивници “Револуција”, над бокалом куваног вина са џиметом, бибером, каранфилићем, и детелином са четири листа. Од урлика које је Милоје посејао у глуво доба, могли су се саткати најдивнији стихови. Кад су га ујутру пронашли, укоченог и смрзнутог, пред дверима Светог Николе, на грудима му се гнездила песмарица са црним крилима, посвећена Нилу Кесидију, његовом далеком сабрату чији дух одавно лута дуж пруге Санта Фе.)

Обрен

Тетка Коса је правила ванилице са џемом од шумских јагодица, грангле с орасима и чоколадне пишингере, које је деда Обрен највише волео.

Једно јутро, куцкајући штапом, оде он у зграду Комитета, у собу број 7 с тапацираним вратима, и без много речи, дрхтавим рукама, спусти на округли сто с тамним стаклом кључ од породичне куће, на којем беше привезак Индустрије мотора “Змај”. Тражио је стан у солитеру, где ће пренети уљане слике са зидова трпезарије, један дрвени сандук и грамофонске плоче. Ако може на првом спрату, и да гледа у двориште биоскопа, као с прозора “девојачке собе”.

Другови су га потапшали по рамену и понудили јаким руским чајем.

У кућу се уселио чиновник из Војног одсека, а деда је добио прозор који је био већи од стана, с погледом на разрушену камену капију и тетка Косину кућицу са црвеним мушкатлама.

Када је донела колаче и испеглану белу кошуљу, деда је лежао на отоману отворених очију као да спава. Лице му је било обријано, издужено и бледо, а јабучица као оглодана кокошја кост застала у грлу.

(Тетка Косино срце је прешироко, и све што у њега стане бива тако мајушно пред простором који се раскрылио попут степе. Да ли је икада њу ико волео као што је она друге, помислила је само тада док му је склапала очи, уплашена како она никада неће умрети.)

Силва

Иако је напољу жарило сунце, било је мрачно, један округли прозор са стране био је одшкринут, и светлост се уселила тек толико да се назре унутрашњост тавана Виле Бабајићевих.

Воњало је на поплаву као на измет болесне животиње.

На своду који је био округао као у цркви и обојен у небескоплаво, уцртане су приказе и жуте звезде, лавови, ракови, црне шкорпије, брадати старци, крилати анђели. По зидовима су биле мапе неког далеког света испресецане бројним линијама. Једној црвенокосој девојчици с кикицама и Јанку, који је држао упаћену шибицу, није било најјасније шта представља огромно дрво у које су гледали, и које је личило на варошки храст. При дну је писало “Видан Бабаја”, док су остала имена била разбацана по гранама, попут јесењих листова.

При врху пронађоше госпођа “Силву” и намах схватише шта би нацртано ведро с водом, која се преливала као подивљала, требало

да значи, јер им слика удављене старице, њено тело набрекло попут мешине, испуни полумрачни чардак застрашујућом белином.

(Вила Бабајићевих је много година након поплаве претворена у галерију. Прича се да још увек виђају госпођа Силву како се крије иза тежких драперија. Њен син Никола, сваког првог уторка у месецу, авионом из Чикага, шаље беле хризантеме на мајчин гроб, а једна црвенокоса жена пали и воштану свећу. Док изговара молитву, присећа се како се у мраку куће својих предака, давно, први пут пољубила, и осетила да дечачке усне миришу на зреле кајсије.)

Симић

“Срчани удар”, гласила је званична белешка доктора Новака Бабајића, начелника варошке клинике.

(Симићеву супругу Лелу прогања отада необичан сан у којем њен муж нестаје у загрљају с једном женом без лица, која својим љубавницима тије крв, а уместо косматих тела оставља прозирну кошуљицу, као змијин свлак живих очију од којих потом ниже огрлицу.)

LICE SESTRE RADE

Ispovijest majke Đuje

Slika 1

– Rat, ne onaj posljednji, već sinko moj, onaj od tamo... – rukom je ocrtavala položaj moja majka Đuja Bosnić u Drvar Selu te hladne zime 2011/12. godine, negdje pred njen odlazak na onaj svijet. Te posljednje zime koju smo zajedno proveli u toj kući za umiranje na brdu.

– Rat nikom netrebao... – počela je svoju priču moja majka, dok sam uzaludno pokušavao da zagrijem onu njenu kihinjicu, a te zime bilo je opako hladno, minus 30 stepeni. Ona, moja majka nije se ni pomakla sa svog kauča do prozora, kuhinje na sjevernoj strani kuće. Nije osjetila strašnu hladnoću koja je polako osvajala svaki dio ove sobe.

Znam, ovu priču mi je ispričala još jednom, ali ona to tada nije registrovala, možda je htjela da se ja uvjerim da je to istina i da je moram zapamtiti.

I zapamtio sam njenu priču.

Slika 2.

– Znaš, sine moj – ja sam imala... koliko to, pa recimo 12 godina, ma tako nekako, kada se zaratilo. Ovo o čemu ti ja imam reći, bilo je... da, 1944. godine kada je bio Desant na Drvar.

Probudim se a moja majka Stana – neka joj je laka zemlja, povika:

– Brže, ustajte djeco... Bježimo u šumu... Pobiće nas...

Skočila sam iz svog dijela kreveta, koji je bio prostrt sa slamom i već sam tjerala iz štale, iz podruma našu Dikulju i sa nekom torbom u ruci zajedno sa mojom majkom, bratom i dvije sestre pa pravac u Misije – Jadovnik na brdo iznad sela u šumu. Bosa, ni cipela nisam imala, zavila mi majka neke krpe, jer su mi tabani već bili krvavi od kamenja i korijenja trčeci po šumi. Nekako smo uspjeli da se dočepamo tog mjesta gdje su u šumi napravili ljudi iz sela bazu za boravak ako zatreba. E, eto zatrebalo je.

I tako, redom bježanija po šumi i u kolonama po noći, tumarali smo noću a išlo se ne znam kud, samo znam da je tog ljeta bilo mnogo kiše,

blata, krvi ma... svega. Kako smo se našli jedno 20 kilometara daleko od kuće dolje do kod Une i Kulen Vakufa ni sama ne znam. Te 1944, svi smo bili kod Une, bježeći od koga, od svakoga, sinko moj.

Mater jednu kravu vodila, ja drugu noću... Tako, tumaramo ko duhovi, nigdje nikoga da nas pomogne. Ostali moji, brat Veselko, sestre Rosa i Rada pratile su nas u stopu ali teško, nekako su sestre bile bolešljive, mekane, kako je često pričala majka moja. Mekane...

I tako, smjestimo se u toj gužvi gdje, ispod neke velike jabuke – boljeg mjesta nije bilo. Sva mjesta, ona bolja bila su zauzeta, kako ne znam. Mi nismo bili baš onako kako valja... eto zašto smo bili posljednji. Eto, ti znaš da je moj otac Todor, Bog mu dušu prostio, bio je u Vojsci Kraljevine zarobljen kod Gornjeg Milanovca, tamo kod tebe u Srbiji, i u zarobljeništvu je bio u Njemačkoj. Niko nas nije volio radi toga, niko... Oni njihovi... Oni njihovi... komunisti.

Goli, bos, mi djeca preplakali smo sve te dane, a kiša ta nesretnica, sasipala se ko da nikad nigdje nije padala, ko luda... Sve vrijeme. Bili smo modri od hladnoće, ja u sredini, onako zbijeni spavam ko sardine, a majka prostrla neku šašu na granje, ispod te jabuke koja je bila, ma do neba velika, ogromna, jaka...

Znaš, od tada ne volim, niti jedem jabuke, ma mogu sto godina bez njih, mogu... A ti, jedeš li jabuke? Ma šta tu ima, sada je drugačije, sada je tako... Sanjam tu jabuku skoro svaku noć, onaj vjetar sa strane duva, a kišu nabacuje onako ukoso sve po nama, džaba ti sve... Čitavu noć smo ustajale, morali smo... da izvineš u klozet... Ma, tamo iza nekog panja... prehladeni smo bili. Ona Rada bila je sa moje ljeve strane, nekako se odmicala od mene, ja je privučem i čvrsto držim, i tako zaspim, a ona se pomjeri dalje, ma ja sam kriva... – kod spominjanja Rade uvijek je pravila pauzu, plakala i šmrcala.

– Ma daj mama, nemoj o tome sada – prekidao sam nit, koja je bila čvrsta ko sajla. Ma kakvi prekidanje priče, to ni slučajno nije dolazilo u obzir.

– Moram! Ajde, teško ti je čuti, sad ću ja... – pribrala se ko i kobac obrušila na ono što je godinama nosila u sebi, čekajući tren da ga saopšti meni.

Znao sam tada, te zime 2011/12. godine, kada sam joj pravio društvo, živila je u kući na brdu sama, samoća je uništila, to sam znao, samoća, i misli koje nikako nije mogla da odbaci a i kako bi... Otac ju je napustio i otišao na onaj svijet 2004. godine, a ona ostala, ko grana otkresana, sama sa svojim strahovima, suzama, molitvama, preziranjem... Gotovo sva

rodbina, svi su je zaobilazili, to je tako... niko ne voli tugu i nesreću. Ne znam...

– Načeta sam sinko. – govorila mi je. Imala je četiri operacije, cirozu jetre i artritis, visoki pritisak, sve strašnije... Bodrio sam je, slušao, nadao se... Znao sam da polako putuje, da se oprašta, da ostavlja nešto iza sebe, nešto... Strah da će ostati to nerečeno, davalo joj je snagu da mi kaže sve po redu...

Dobro, razmišljao sam u sebi... biće joj tako bolje... Biće joj bolje.

Slika 2., samo dodatak slici 1.

Kasnije sam vidjela, kasnije, poslije rata... Učila sam, a bogami su nam i pričali da je Tito pobijedio na Drvaru... Ne znam, ja sa materom svojom i svojim bježala sam od tog 25. maja do negdje 10. juna te nesretne 1944. godine. Ma bježali smo ko duhovi, svi sa stokom, po koji zavežljaj sa robom i bjež u Misije iznad sela. Tu smo bili ne znam koliko, pa javiše:

– Eto ustaša, bjež narode! Prema Uni dolje i dalje do samog Vakufa – ma da, Kulen Vakufa. Kad smo se mi dovukli bio je prazan, ma to ti je selo od Martin Broda, nizvodno Unom do Bihaća.

Bjedno neko selo, male kućice od sedre zidane, a njive dobre, svega ima... Plodno ko Vojvodina, i Baranja, da plodnije nije moglo. E, da je nama bilo takve zemlje... ej će bi nam kraj bio.

I tako, smjestimo se u nekom sklopu do vode, svi moji, a kiša, ljudi moji, kiša je tog maja u kosti prolazila. U kosti, sapirala... još tu vlagu osjećam i sada, još mi je na koži i u kostima... još.

Nije mi bilo pravo, svi se razbolismo, svi kijamo, prehladili se goli i bosu. Majka Stana muku mučila kako da nas prehrani, imali smo dvije krave, i samo mljeka smo imali. I nešto što smo brali na tim njivama do Une... Neko zelje, ne znam...

Slika 2., samo dodatak slici 2.

– Moraš Đujo natrag u Selo da vidiš jeli išta ostalo, kuku meni, pa onda uperi pravo u Peći kod moje tetke u Grahovu – rekla mi je mater.

Osvrnula sam se oko sebe, svi leže, i brat Veselko, i sestre Rosa i Rada, sve bolesne i nemoćne. A ja, lice mi je gorjelo, ali podignem se, 'oću da krenem.

Svi su plakali, svi moji... samo ona... Rada nije plakala. Nekako okrenula glavu od mene... Nekako... – majka je prestala da priča, plakala je i jecala.

Slika 3.

Kiša me je pratila ko zli duh, stalno mi je zatrpavala iza vrata, onako kvasila i već sam bila nakon pola sata potpuno mokra. Tumarala sam nekom šumom, niđe nikoga, samo iza svakog grma, kao da neko čeka, kao da mi kaže ‘ajde ne staj, baš su me ruke anđela gurale.

Nisam znala kuda se ide, majka kaže idi dugo, dugo pa okreni uz brdo sve pored vode, pored Une pa pored Unca sve do Drvara. Sad kad vidiš, to je tako, ali valjalo je to preći, ne znam kako sam uspjela. Spavala nisam, samo stojeći... Tako stanem uz kukrike, podbočim se i na brzinu spavam malo, pa vidim anđeli mi griju noge, ajde Đujo, samo idi naprijed.

Imala sam jednu botu, jedan grumen, pure, nešto kao kačamak, i to sam mrvila u džepu od neke kecelje i čuvala ko zlato, to mi je bila sva hrana. I da, lažem ti, našla sam na putiću dvije glavice crvenog luka, oklen, Bog zna... Kao da ga je samo On poslao meni, izmuljam onaj luk, pomiješam sa purom pa zadovoljna pravac kući.

Ima ukupno do Martin Broda putem 18 km a do Vakufa još 5-6 kilometara. Sve sam to ja prešla noću sama. Ne znam koliko sam išla, i šta sam vidjela... te slike su otišle negdje... ko zna gdje.

Samo znam, da sam onako banula kući, kad Strina neće ni da čuje za mene. Dala mi je botu pure, i legla sam u kuruzanu, umotala se u neke ‘aljine, i zaspala sa onom toplom botom pure u ruci. Kako me je grijala... kako sam bila sretna...

Probudim se, noć, a ja mokra, prehladila sam se i onako da izvineseš pomokрила, mene sramota od Strine, pa ja pokupim onu puru što se rasula pa polako bjež dalje.

Slika 3., dodatak slici 1.

Pucalo je na sve strane... dim i palež svuda oko ulaza u Grad, kod Mandića mosta, vidim partizan mrtav bez glave leži... joj... krv do koljena... joj!

Slika 4.

Opet sam hodala noću, i zakačila pola dana, preko Misija i Jadovnika, onako poprijeko u Peći u Grahovo kod tetke, Bog joj dušu pazio, bila mi je ko druga majka. Voljela me...

– Evo, moje Đujice... – dočekala me je šireći i ruke i srce... kako je bila dobra. To se ne rađa više, znaš sine to više ne postoji.

Bila sam tu, oporavila se... šta, koliko ima kilometara od one moje kuće, pa dvadeset ko jedan. Sigurno, sto posto, a more bit i više.

Slika 5.

Vratila se Đuja, onako istim putem, zemlju nije doticala, jurila kao da se igra. Anđeli su joj pomagali, to je sigurno. Hitala je samo da vidi svoje tamo u Vakufu, samo da zagrlji majku, Radu, Rosu, Vesu... Hitala je kao da ima krila, ništa nije osjećala, kakav umor, strah, ma nikako.

– Eto moje ljepotice – vikala je Majka šireći ruke... Povezala je neku crnu maramu... Joj!

– Šta ne valja... de su ostali? Ja, dobro, ne vidim... de je Rada?!

– Polako dijete, odmori... Polako! – vikala je majka Stana.

– Neću, de je Rada... Radoo! Radoo! Oj, Rado sestrice evo tvoje Đujice, javi se... – kada bi spomenula Radu majka bi opet pravila pauzu, plakala i šmrkala.

Plakala je dugo, jecala iz dna duše, onako kao kada otkineš dio nečeg i samo zijevneš u grču, bolu...

Svi su se okupili oko nje, svi što su bili tu u Vakufu. Prokletom Vakufu. Svi...

– Jadno dijete, šta dočeka, ej, Stano!

– Ma gdje je moja sestra, ma gdje... tamo... ma ne vidim je ispod jabuke... samo neka gomila zemlje... samo gomila zemlje!

Kleknula je na pomodrele noge, oguljena koljena i golim rukama, otkopavala onu humku, sa pokojne sesre Rade. Zemlja je vrcala svuda okolo kao da bager otkopava... nekako su je savladali oni muški, nekako... i držali dok je ona ridala u suzama i grčila se...

– Ne znam, samo da vidim lice... lice moje seje... Pustite me samo da joj vidim lice, zaboravila sam kako izgleda... Hoću da joj vidim lice... – vikala je Đuja tog ratnog dana i te uboge noći, lježala je tu čitav dan i noć, neke babe su joj bajale... – Samo da mi ostane normalna, samo da ostane normalna – kršila je ruke Stana.

– Lice, mama, ne znam kako je imala lice... oči... zaboravila sam kako joj izgleda lice... ne mogu se sjetiti... joj!

Slika 5., dodatak slici 1.

Klinički centar Banja Luka, oko Božića 2012. godine. Ja, njen sin, stojim pored nje na trećem spratu Centra. Došao sam joj u posjetu... Majka je teško bolesna, sama u sobi, nemoćno leži... Zna da je kraj blizu... znam i ja.

– Znaš, sine, odo' ja svom Dedi – tako je zvala mog oca koji je umro 2004. godine.

– Umorna sam... sve ove godine... Ništa mi nisu donijele... ništa... Sjedi pokraj mene, reću ću ti nešto, nemoj me prekidati... čuti... hoću da ti pričam o mojoj sestri Radi... - Tako je uvijek počinjala njena priča... tako... eto.

Slika 6.

Majka je umrla 2. februara te 2012. godine. Ostala je tajna sve do sada, da li se sjetila lica svoje sestre Rade, da li se sjetila njenog lika, da li je... Ali vjerujem, da je moju majku tamo gore, dočekala njena sestrice Rada... Vjerujem...

ANTAN

Čovik se Božijom voljom na ovaj svit pokazuje, noseći neizmjerne tajne u sebi. Duša je ljudska, tvrđava s tisuću skrivenih kutaka, smrtniku sitnom nedokučivih. Pa, ni on sam ne zna koje se tajne u njemu kriju. Svaki prije pod zemlju ode prije nego li upozna sve tajnovite pute do bića svojega. Samo nekima, daleka, nevidljiva Ruka razgrne maglu na putu kojim bi mnogi krenuti tili, onim kojim na tom putu ne bi tražili nešto sebi na korist. Samo Svevišnji ima ključe od vrata kroz koja nam u dušu gleda i do srži nas poznaje... Jedan od odabranih sretnika bijaše ubogi Antan.

Čovik je to od dva palca mesa. Pas ga nema za što u'jsti, ne bi čojik ni taklju smio na njega prisloniti, ali... jednog dana zasvitli Antan. Glas o njemu puče nadaleko, ču se za njega priko sedam gora i rika.

Dvije daske skova Antan za ispod sebe, i ne tide si ništa drugo za postelju prostrt. Nastani se u Mededovoj pećini. Vrata si ne postavi na staništu, koje u okviru ulaza držaše selo. U okviru je živa slika sela... Još Antan nađe komad priuze za opasati se ko sveti Ante. Stegnu čvorove sve do boli.

U prvo vrime po dikoji prolaznik, pa, dikoji čojik mira željan, dok se ne odlomi! Nahrupiše ljudi do Antana. Malo tko stigne do Antanove – prije Mededove – pećine, a da ga Antan ne izlazeći i ne prozva poimenice, govoreći mu to i to, da je doš'o zbog toga i zbog toga.

I moj did Nikola dočuje za Antana, onog dana kad nam u obor, s nogom prikovanom za uzengiju dovuče neznanca, s dušom u ustima, onako stružući ga po zemlji za sobom, vražjim kopitom dotaknuti konj.

Neznanac nam u oboru, izdiše. Bog mu dušu neće. Živ je crvavom ranom zagađen, iz živa čovika ugojeni crvi izviru. Ništa trulo ko čovik ne zaudara, a još pri svisti je, dušu zubima grize...

Vidi moj did Nikola, Bogom bojazan čovik, vidi u svemu prst Božiji. Poče govorit 'nako za sebe, nikome, pa ni sebi:

– Bog te kuša, Nikola. Idi išći života za čojika, u tvom je oboru, koda ti je u duši modrica, što ne prolazi već boli i boli!!!

– Ma, nešto ima, ljudi, nek govori 'ko što hoće! – reče did glasno i okrenu uz brdo. To „nešto” usmiri ga Antanu... Ma ni na čuj koraka se pećini ne primače kad tišinu dana raspori glas:

– Stoj tu di si!

- Stao sam!- pribra se did i miran osta.
- Di si navro, bolan Nikola? – zabubnja glas iz pećine.
- Tebi, moj Antane, tebi sam došo.

– Stvor ti Božiji skapava u oboru, a ti meni dođe? Bogu dušu nudi, a ti svoju k meni penješ... Ni na jednu reda nije, još ćete vi poživiti obojica! – sad već ljutito dovikuje Antan. – Ti meni dotabano, ošino te dvi noge pod sobom, a Boga ne spomenu... Trebo si ovcu zaklat ne žaleć, kožu joj ogulit, toplu je i krvavu priviti na ranu ubožnika, ajduka, prepadnika... obložiti mu nogu čitavu... Nama knjiga u rukama nije, Knjiga svitla i tame, a Bog jednako ljubi, moj Nikola, onog koji biži i onog koji goni...

Vrati se did i učini rič Antanovu...

Ponese didu ta godina rodnom svakovrsnim, i u tom vidio did daleku Ruku Božiju...

Odneseše klanci, staze zaplašnice zaciljene noge gorskoga ajduka, novcem od suza, od muke, novcem od privare i laži... Novac je il' Božiji, il' vražiji... 'Ko čiju uzima, s time i dili...

Antanom se poče i Crkva baviti. Više ljudi kod Antana nego u crkvi.

Zloćio se na njegov fratar sa oltara, lug po njemu sipo, obuvo ga ovim i onim, prid svitom ga gola skido... O Antanu sve to bolje priče. Svita sve više kod Antana, a da on nikog zovno nije, u crkvu ih slao, na pokoru i molitvu Svevišnjem ih pozivo... Strašilo je strašnje što se iz veće daljine gleda, pa fratra ne priosta ino, već se zaputiti do Antana...

Ma stopu mu ne poljubi, a fratar kad se primaknu pećini na čuj koraka, Antan ozgo zagrmí bubnjastim glasom:

– Dade Bog i tebe, ujače... tribo si se i ranije 'vamo dokoturat. Dvori Antanovi vrata nemaju, Antan ti se ni od koga ne mora zaključavat, ni od koga po putu očiju tražit... Nije Antan ni blizu tebe, još nisam vidio tako tusto i zakruženog ujaka... Bogu kad služiš, a pri misli o mladoj janjetini ili odojku razmišljaš... Zbiraš 'ko ti još lukno donio nije... Ni briga te nije što dužnik od poreznika kravu u šumi sakriva, da mu dica ne bi brez mlika obolila...

Pripade se fratar glasa u sebi, kraj sebe ko malo ozgora. Poteže fratar rič iz sebe ko da na užetu vuče punu kantu iz duboka bunara... Ko da čojika izvlači iz sebe.

Pristiglo i svita sa svi' strana k pećini, čuvši da se fratar zaputio Antanu. Fratar se zakrenu svitu, obrisa znojno čelo, duboko uzda'nu pa prozbori:

– Ljudi, ima tu nešto, nešto u Antanu ima. Nekoga Bog usmiri, tamo neka ide!

I ni'ko ne reče više ni rič protu Antanu. Gasio se on u pećini ko svića u samačkoj sobi, ni od koga ometan. Živio za svit koji mu je dolazio, uvijek za svit, nikad protiv svita... čekajući zov trube daleke, da krene uz nebo gore, kad pozvan bude...

I ugasio se Antan, priča se o njemu nikad ugasit neće... Na slavu Svevišnjega.

**AKO IKADA OSTARIM
NAJVEROVATNIJE ĆU BITI BOB DILAN**

Sećaš li se kada smo bili mali kako smo hteli da budemo piloti? *Krila, dajte mi krila, da vam pokažem šta je sloboda, da vidite šta mogu kad umem da letim.* Ispod crvenog neba. Crvenog kao pionirske marame koje su nam vezivali kada bi nas postrojavali u Pionirskom parku, da bi nas vodili u Pionirski grad. Crvenilo se u obrazima, rumenilo u stvari; bilo je hladno vani, toplo oko srca. Znali smo koliko deca. Crvenilo je bledilo na zemlji, tamnilo je gore gde niko nije podizao pogled. Zubato sunce je prevarilo najstariju vremensku prognozu, **CRVENO NEBO U ZORU, BUDI NA POZORU; CRVENO NEBO PRE MRAKA, DOBROG LI ZNAKA!** Niko nije prepoznao nove dane živeći za sumrak. U tom sumraku smo i ostali. Kao da je predvečerje i kada je podne. Večno pomračenje Sunca.

A mi smo samo želeli krila. Peli bismo se na krov solitera kada duva košava i okretali lica prema vetru. Duvali bismo u vetar imitirajući zvuke poletanja. Vetar je šibao tako da nam je zatvarao oči. Sa zatvorenim očima mnogo se lakše leti.

Sećam se jednog cveta koji je izrastao iz zida, pravo niotkuda, tu na krovu solitera. I najdeblji zid može da naprsne i to će biti naša šansa. Šansa da procvetamo. Jedan od nas je to morao znati, pre ili kasnije.

Velika ljuljaška koju smo pravili između oraha i kestena, sećaš li se? Nosila nas je prema nebu, iako smo iz dana u dan sve više ukopavani u iste one sumrake koji su svanjivali. To je bila naša pilotska kabina bez prozora, bez upravljačke palice i padobrana za spasavanje. Naivno, reklo bi se, ogoljena do daske. Samo čvrsto sedište, jedna daska, dva kanapa, udaljenost od tla i povremeni pogled na same oblake koji su se približavali, sve dok gravitacija ne bi ponovo odnela pobeđu. Kao kamen koji se kotrlja niz padinu, inercija nas je uzdizala u nebo, gravitacija nas je prizemljivala. Sve dok noć ne bi pala, sa tog istog neba, nama pravo u oči.

Oči pune suza zbog velikih raskrsnica na uskim putevima, oborenih putokaza zardalih slova i slomljenih zmajeva koji nikada više neće leteti. Pohabanih skafandera i izguljenih laktova i kolena, sačuvanih karata od utakmica. Podmazanih sanki koje smo vozili na stomaku raširenih ruku i suvog grožđa za užinu. Izduvanih guma na biciklima i izduvanih

fudbalskih i košarkaških lopti, kojima smo ipak bežali dok nismo znali od čega, za kojima smo trčali neznano tačno kuda. Ispostaviće se tačno ovde gde smo danas. Makar jedan od nas.

Oči pune suza, toliko pune da su suze izlazile kroz nos. Toliko pune da su punile uši.

Sećaš li se muzike kojom smo punili uši? Sećaš li se muzike koju smo svirali? Taj tužni bluz čoveka konstantno umotanog u tugu. Najtužniji bluz na svetu. Sećaš li se čime su nam punili uši, od momenta kada bismo isključili pojačala i uključili se najmanjim mogućim intenzitetom u magloviti sumrak koji je vremenom samo dobio gustinu.

Zaboravio si. Vidim ti zaborav u očima, iako su na mojima crne naočare, a tvoje sjaje kao zlato.

Sećam se da sam tada bio stariji nego što sam danas, a danas sam mlađi nego tada. Danas više od svega želim da budem pilot, da pilotiram svuda, da letim iznad besmisla i istine, da osetim vetar na licu. *Krila, dajte mi krila da mogu da odletim odavde u slobodu, jedinu iznad ljubavi.* Ako mi uspe, postaraj se da moj grob uvek ostane čist.

Ti danas više ne želiš da budeš pilot, ti samo želiš avione. Opet se srećemo posle toliko decenija na svečanoj ceremoniji, gde si ti sada prvi među jednakima, a meni je jednako stalo do odlikovanja koje mi daješ kao i do lanjskog snega. Zato sam i stavio crne naočare, slep sam za rekonstruisanu pozlatu tvog dvora u dnu parka gde su nas postrojavali kao decu.

Nikakav sjaj ne propuštam, i onako čim otvoriš prozor sve će to pojesti mrak.

BIVŠA BRAĆA

- Bejasmo li mi, ono, nekad braća?
 - Bogami, jesmo!
 - Pa šta bi to?
 - Ništa. Bi šta bi.
 - A jesmo li još uvek braća?
 - K'o što vidiš, nismo.
 - A što, pobogu?
 - Zato što smo braća. Nismo muž i žena, pa da se razmnožavamo.
 - Znači... danas jesmo, sutra nismo?
 - Baš tako! Ako smo braća žene nam nisu sestre. Ako mi trpimo zbog njih, ne moraju i one zbog nas. Neka bar one budu srećne, ako mi već nismo.
 - A 'oćemo li opet biti braća?
 - 'Oćemo, kako ne! Čim nam žene postanu sestre.
 - A što ih ne bismo posestrili. Nek' budu sestre, šta fali?
 - Jes', pa da mi jedan drugome oči iskopamo. One da se goste, a mi da se glođemo. Ovako je bolje, svako jede iz svog tanjira, svako spava sa svojom ženom, i mir u kući.
 - A kad bismo mi njih najurili?
 - Pa da se u'vatimo ruku pod ruku, k'o dva pedera?
 - Ne, no k'o braća.
 - Kasno je sad da budemo braća.
 - Kako kasno, majku mu! Rodila nas jedna majka, podigla nas jedna kuća...
 - Al' htedosmo svaki svoju ženu.
 - Jebem ti božju ženu... šta učini od čoveka! A kako bi bilo...?
 - Ne vredi.
 - A što ne bismo...?
 - Ne vredi...
 - A kad bi nekako...?
 - Ne vredi. Mi smo bivša braća, a one su naše žene doveka.
 - I šta ćemo sad?
 - Ništa. Ženicu pod ručicu, pa svaki svojoj kući.
 - Znači... nema nade.
-

- Ima. Al' ne smem da ti kažem.
- A što pobogu?
- Da ne postanemo opet braća.
- A što pobogu?
- Onda ćeš ti poželeći moju ženu, pa ću ja poželeći tvoju ženu...

I onda opet nismo braća.

- Nego šta smo?
- Stoka.
- E... jebi ga!

OTKRIĆE

(Odlomak iz romana "Sofa")

Istog dana, u popodnevним satima, Sonja se složila sa mojom konstatacijom da tu nešto smrdi i da ko zna kako će se sve završiti. Ponoć smo dočekali svako u svojoj sobi, uz telefonski razgovor pun nežnosti i želje za ponovnim viđenjem. Nju je sutra čekao odlazak na posao, mene poseta Biroa za zapošljavanje, a onda obuka u novoj firmi.

Buđenje je bilo slično svim predašnjim u zadnjih nekoliko godina, da bih krenuo sa gotovo ritualnim nameštanjem kreveta, paljenjem i gašenjem kompjutera, spremanjem za novi dan koji, verovatno, ništa novo neće doneti. U Birou su me uveli u registar, dali neophodne informacije pre svega o novčanoj pomoći, kao i o budućim obavezama. A onda tramvajem u pravcu Ade Ciganlije, do firme koja je nudila nešto relativno nesigurno i pomalo nerazumljivo. Stigao sam u 12 i 25, a nastava je počinjala u 13 sati.

Pošto još uvek niko od učenika nije stigao, izašao sam napolje, sklonio se negde iza Kirbijevog predstavništva, sa namerom da pozovem Sonju. Mobilni je samo jednom pozvonio, a onda se momentalno uključio.

– Sonja, Sonja, da li si tu?

Čulo se samo neko preturanje, verovatno, po ženskoj torbi, da bi linija i dalje ostala otvorena. Niko se nije javljao. Potom kvrcanje, šuštanje, na kraju tišina. Sve je ukazivalo da telefon radi, pa sam nastavio sa dozivanjem:

– Alo, Sonja javi se.

Nisam želeo da prekinem vezu, iščekujući dalji tok događaja. Tišina je potrajala desetak sekundi, a onda, kao da sam u daljini čuo glasove ljudi, koji se nalaze u njenom stana. Potom ujednačeno lupkanje, kvrcanje, pa opet razgovor, ali ovaj put sa radija ili televizora iz druge sobe.

Nešto se čudno dešavalo, a ja sa nestrpljenjem iščekivao dalji sled događaja. Ritam lupkanja koji je u početku bio lagan i ujednačen, na momenat je zastao, da bi usledilo još jače klaparanje. Kao da neka čudna mašina radi tačno kao sat, proizvođači zvuke neverovatno precizne i istog tonaliteta. Zaboga, pa to Sonja vodi ljubav sa drugim

muškarcem? Neko ujednačeno, precizno ulazi u nju, prvo lakše a onda energičnije, moja devojka me nemilice vara nakon tolikih priča o vernosti.

Usledilo je još jedno preispitavanje. Ma da li je baš to u pitanju, kako je moguće da ona, toliko posvećena pomaganju napuštene dece i ličnom usavršavanju, bude toliko beskru-pulozna, nečasna. Sledeće što se čulo, bila je graja prolaznika i to iz neke susedne prostorije ili možda, opet sa radija ili televizora? Zadnjih pet minuta intenzitet udaranja poprimio je zvuk nekog ostarelog drndavog autobusa, koji se od starosti drmusa kao lud.

I na kraju tajac. Dvadeset sekundi tišine i šta onda? Kao da je krenulo sa komešanjem u kuhinji, neko je pomerao čaše i tanjire, preturao po radnoj površini? Bio sam u stanju apsolutnog šoka. Nakon svega što sam doživeo u životu, sada i ovo, kao potvrda beznađa u koje sam zapao. Zar je moguće da njena sofa, mesto naše iskrene i posvećene ljubavi, postaje poligon za nečije izživljavanje i to sa nekim koji sve vreme ne izgovara ni reč.

Nije se više čuo ni televizor, ni radio, tek tiho šuš-tanje, pomeranje, pa opet ništa. I na kraju Sonjin glas.

– Ovde desno. – kratko i odrešito, poput noža koji mi se zabija u grudi.

Šta desno, ko desno, zaboga progovorite više, recite da znam o čemu se to radi. Mučnina je u meni rasla sa mogućnošću rasprsnuća. Bog kao da je čuo želju koju sam u sebi izgovorio, pa se nakon ponovljenog dešavanja, opet čuo glas, naravno ženski.

– Nebojša, ti si. Evo slučajno sam pogledala mobilni, pa videh tvoje ime. Otkud ti? – zvučala je relativno samouvereno.

– Ispred sam firme, čekam da počne obuka. A šta je s tobom, šta ti radiš?

– Ma ništa. Šetam «Delta Sitijem», upravo sam izašla. Da li se nešto desilo? – nastavila je svoju neverovatnu priču.

– Hoćeš li da se vidimo u pola šest? – progovorio sam na ivici snage, nudeći neuobičajeno vreme za naš novi susret.

– Da li ti se nešto desilo, šta je u pitanju? – nakon toga sam čuo, kao iz pozadine, duboko disanje, isto kao posle nekog napornog seksa. Nisam mogao da se pomerim, a predavanje samo što nije počelo.

Ipak sam otišao u «Kirbi kompanij», bez ikakve mogućnosti da se skoncentrišem na nastavu, što, naravno, nije ostalo neprimećeno od strane direktora i maestralnog Miše. Jedva sam dočekao kraj nastave.

ПОЕТСКЕ ВЕРТИКАЛЕ

BUDUĆA REVOLUCIJA

Revolucije neće biti
A ako je i bude
Biće krvava
I olakšanje za mnoge –
Lakše je ginuti odmah
Nego na parče

Život na kredit
Boli mnogo više
Od instant smrti
Za poneti

Čekaće se na svakom ćošku
Alibi za ljudožderstvo
I okidaće basovi
U ritmu mlina kostiju
Samlevenih u prah
Za nozdrve bogatih,
Pomešanih s koktelom
Krvi amazonskih Indijanaca
Na VIP rejvu
U korporativnom bunkeru,

Budućnost sveta je
Rezanje troškova
I rezanje živih
Čovek će se zvati
Potrošač Vazduha

I novi Hitleri
Će tražiti od najužeg kruga
Slugeranja
Da ih spale na roštilju
I prožderu
Pre nego zakasneli
Revolucionari
Uđu u bunker
I zateknu veliko ništa
I krdo svinja
Sa zubima ajkule

A ja sam slobodan
I kontrolisan
I prisluškivan
I ne mogu
Ništa da ti kažem
Ozvučen sam
I'm tapped!

PODELE

Podelili su se na one
koji su siti i kad glodu kosti i crvljive jabuke.
I na one druge.

Na one koji, jedino, kroz rupu na zidu
još mogu da vide svetlo.
I na one druge.

Na one koji samo po trnju i kamenju
pamte put koji su prešli.
I na one druge.

Na one koji, i dalje, redovno ne jedu
tri obroka preko dana.
I na one druge.

Na one koji su brzo i lako navikli
i da dugo budu žedni.
I na one druge.

Na one koji još imaju srama
i pred ogledalom i pred kamerama.
I na one druge.

Na one koji su prinuđeni da prodaju
i sopstvene zdrave organe.
I na one druge.

Podelili su se
neočekivano jer su, preko noći,
oni drugi prestali da budu prvi.

Branka Selaković

* * *

Abyssus abyssum invocat.
„Понор изазива понор“
Пониремо као изгубљени град
град
девичанска распукнута стега.
Ставили су нам као воловима самар
а као да нико рекао није
да морамо опрезом гледати
ка људима
који прочиташе само једну књигу.
Манифест ћу ја да пишем.
Манифестом да искушам судбину.
Ако ме у затворе ставе
голооточани су били ту
пре мене
пре нас
у гробнице плаве
теласа оставили
камен на камен слагали.
Бела рукавица
подржавала!
Слобода уметности самаром печатирана!
Добро је преживео ко се добро прикрио.
Кријемо се чини ми се!
Зато нам се и бубе - швабе шетају градом!
Верујте у то
јер је бесмислено
рекли бисте.
Верујте у то
да би схватили
у чију корист
ова партија се игра.

Сваки човек да погреша може
са зрном соли
осоли се лабудова песма.
О укусима управника не вреди расправљати.
Цензура није девојка са села!
Рекох, па шта ми буде!
Очекивали сте да о љубави пишем
јер сам удата жена!
Ко се у љубав разуме
зна
да није важна поезија
да кажем колико га волим
већ заједничка дела!
Није важна поезија
да он зна
где сам на звезданим координатама
и у којем сазвезђу га срела
обећала се
и остала при своме!
А понирања у које нас одвлаче
деценијама
ђилкоши
магистри зеза...
чекају правду.
Крхка је слава богатства и злата!
Правда понекад спава
али будимо је.
Правда не умире
као они.
Црви срама појешће њихове очи
али чуће фијук каменице
озлојеђених!
„У ровове бих ја све вас!“
Рече комшија.
А послао сина
у Америку код тетке
за време бомбардовања деведесетдевете.

Вратио се није.
Има и он сина
зове се Бил!
И кћеркицу Џесику.
Чико
не паламуди!
Те Америке ће нам главе доћи!
Крхка је слава богатства и злата.
Правда можда спава али никад не умире!
Рекох и остадох жива!
*Estote sapientes sicut serpentes et taciti sicut columbae.*¹
Мудрујем!

1

□ „Будите мудри као змије и безазлени као голубови.“ -
Исус Христос

PESMA BEZ IMENA

Na kraju svih krajeva
ponovo ti.
Lažno otudjen i siv,
na ledjima nosiš put
davno iscrtan donjom usnom.
Ne gledaš,
ali me udišeš i dišeš.
Ime kao pretnju
i kao strah ne izgovaraš,
a znaš kojim slovom
počinje i završava.
Pod levim kolenom nosiš grč otetog
koji sam zaboravila...
Otimaš pogled i bežiš od neizbežnog.
Samo naizgled nem,
sa mojim imenom u oku,
praviš se da ne primećuješ.
Hodaš unazad,
u početak i kraj,
iz sivog u purpurno.
Živiš u otetom trenutku,
neproživljenom.
Niko ne sme da primeti umor tvog bežanja.
Ćutanjem odaješ tajnu
onog što je od mene ostalo.
Jutro si obojio u crveno
da liči na sreću.
Naučen da lažeš,
ni ovog puta nećeš da znaš.
Ovo je tvoja predstava!
Pozornica ironije
i parodija ljubavi.

Zaboravila sam scenario
i ne znam koju rečenicu da izgovorim...
Poklanjam ti je.
Odiglumi ti,
izgovori je najbolje što znaš.
Možda ovoga puta poverujem...

Саша Мићковић

НЕВИД ДАНИ

Зјапи у човеку, сржи, црна мрља,
у тунелу душе, помамној мрклини,
где пролазна стопа по прашини трља,
само реч ко светлост сахне у висини.

У дубини ума засушиле мисли,
по пустој оази тумарамо гладни.
Нерођени дани у сутону свисли,
ми ко пирамиде, неми, тихи, хладни.

Ноћ аветски зове све луцидне снове,
нама и богови надања раскрове.
Чак смо и без суза, лица, многокада,

а жеље нам ћутњом верно завенчане.
Свако гризе своје слепе невид - дане,
душом као цветом, крв руже завлада!

КАДА СТАНЕ ВРЕМЕ

И тишина се умири.
Бројеви и казальке утону у мук,
Ваздух претежак,
Па бесвест обиђе најдужи лук,
На мисао се нахвата прашина, као лепак.

Када стане време и поглед заћути,
Оштрице отупе и постану – ништа,
Свака слика се у магли замути,
И прети да буде од ничега ишта.

Кад стане време, нестане похлепа,
Људи су задовољни блатом,
Пажњом просутом у лице,
Нису зловни иако оковани матом,
И не траже крила већ слободу птице.

Када стане време, све друго иде,
Одлазе и године и младост,
Река се губи у корито без краја,
Једни се поносе а други стиде,
Трећи потону у бескрајну жалост,
Јер, сви би себе изван круга да виде.

..... остану трагови.
Остану ожиљци где им место није,
А бели – црни постану магови,
Ни тама злобу неће да сакрије.

Када стане време, сви се чуде,
И питају – како баш сада,
И опет несвесно у буљуке суде,
Времену што оста без такта да влада.

Бранко Јечменица

* * *

Радници су данас поставили знакове
На којима јасно пише да је забрањено
Узнемиравати оне који одлазе у пустињу
Да плачу
Обгрливши сами себе месом својих голих руку
Јер су оне једине које их желе
Скупљени у положај фетуса у мајчином стомаку
Голи шизофреничари и
Уплашени анђели са зевалицом у оку
Којима су одсекли косу
Под топлим крзном ове ноћи и
Којима је остало само неколико кривих линија
Као назнака њихових тела
Јер су сањали
Да су упалили клавир и возили га широким путем
Обилазећи рупе у сећању
Престижући болове
Док су им испадале дирке, варничиле ноте, трошили се ногари
Имали су једну мисао:
Да ли је овај концертни клавир довољно добар
Скренућу овде
Ту сам некад имао разлог да се смејем
Можда и сад нађем тај разлог
Искакали су, трчали, чекали на обалама
Први слободан ветар са покретним вратима
До станице цез негде на Тахитију
Где су облачили капут од крљушти
И остваривали анатомску и физиолошку везу
Очију са кореном
И изазивали простор у свој својој празнини и хладноћи
Својим глатким телима
И последњим одсјајем сунца на њима
Мирисали птице са цвећем уместо глава
И цвеће са крилима

И убеђивали друге
Да дрвеће не расте из земље него земља из дрвећа
Да су семенке у њиховим рукама кључеви те земље
У коју одлазе залепљени на коверте
Уместо поштанских маркица
Јер су дошла два бога, рачун за струју и фискални рачун
Који су испржили све њихове сузе на лет-лампи
Силовали поезију, а затим јој дали потврду да је жива и да је
Просечан ТВ гледалац
И гурнули је у сливник да се дружи са бактеријама
Јер су богови, који су дошли
Постепено прокишњавајићи кроз лобање
Правећи буђ на њиховим златним мозговима
Која их је отупела
Њихове жлезде престале су да луче машту
Тако да су остале само мрље од речи
У маглинама простора стерилне средине
Аутистичан клавир, кататоничан ум и
Постапокалиптична црна термоелектрана
Која усисава небо

Srdan Simeunovic Sendan

LAŽ

Ogrnuta plaštom meditativnog zanosa
Kroz urlajuću mirnoću i **beskorisno** odglumljavanje
Prepuna gordosti nadvijeno bez preispitavanja
Nad istinom kao prorok iz nekog malog sela
Progovara da niko se drugi više ne čuje
(I niko ne sme da joj se suprostavi)
U protivnom biće razapet da baš tako
Kao pas bačen u grotlo sumnji i neverice
Onih koji se kunu i mere po toj istoj i praznoj
LAŽI iz usta koja ne smeju biti zatvorena
Do dana dok se ne ustoliči nova.

SONATA

Često ljubim po sećanju - volim samo iz navike;
kada im oči sijaju, tu neprimetne su razlike.
Prevare svakoga mnogo puta kako se provide stene,
ti reci im: "On me je ljubio!" ,
neka se sklone od mene.

Opet su tu sa vulkanskom snagom,
lagano klize mi po vratu.
Opet su stigle sa notama, hrabro mi kvare sonatu,
koja te od njih prisvaja; sa obrisima nežnih tonova,
nečujno te je opisala!

Nisi ga ni zavolela - pobego je od tebe!
Hoćeš da nastaviš niti perlama koje blede!?
Kada me sastavi neko, kada mi donese boje,
sve što smo zajedno delili sa godinama udvoje,
obećavam ti, neverna, sve biće samo tvoje.

Do tada mi dozvoli, jer nešto u meni još tinja:
neposlušni su akordi koje ređam po skali!
Neki se još uvek bore sa tobom,
još uvek se nisu predali!

ГЛИНЕНИ ГОЛУБ ЛЕТИ У НЕБО

Предосећањем мутним вођена, а без лика,
Расута пена немирним таласима мора,
На крају наследног низа карика,
Из времена древних, са живота извора.

Желећи да се уздигнем до висина,
Слутећи узлет, са бљеском праслика,
Што одмотавале су клупко од давнина,
Победа, пораза и вучјих урлика,

Док сени дозивале су из закопаних јама,
У мраку безверја пожелех светлост дана.

Живела, не знајући да сам мртва,
А душа ми у безвремену спава,
Кудила целате, слутећи да сам жртва,
Док се котрљала с гиљотине глава.

Тражила место где царује тишина,
Желећи да се склоним од мржње и беса,
Сневајући родим боголиког сина,
Криком да отворим врата небеса.

Песмом да дозовем светлост из висина,
Заборавам ритам мртвачкога плеса.

Пред Светом Мајком, а с очима празним,
С вером пољуљаном у моћ Светог Духа,
Жудећи за животом непролазним,
За исцељењем невиди и неслуха,

Прогледах, кад крај мене голуб од глине
Рашири крила и одлете у висине.

НЕМИ ОСУЂЕНИК

Умрећеш данас на стубу срама,
овоземаљски мучениче,
неће ти звезда опростити никада
што си испијао златни прах
са њенога тела до јуче.

Стајаћеш блед и нем до краја
пред озлеђеним срцем њеним
и нико неће знати зашто ти суде,
обоје ћете пред целим светом
к'о талисмани остати неми.

Нестаћеш заувек у смирај дана
са својим дубоким бистрим извором.
Пожељеће скоро прецветала грана
од вихора прсте меких јагодица
и чезнути за њиховим додиром.

Мирјана Даниловић

БЕКСТВО

Изаћи из града, из себе, из тела,
Заборавити намах немир који штита,
Постати на трен трептава светлост бела
Која се низ улицу узану просипа.

Постати од свих заборављена трава
Скривена под снегом у пољу пустом,
Слушати дисање уснулог мрава,
Чезнути за косачима и августом.

Постати дрво што цвили под ударцем олује,
Камен с ког киша спира старо благо,
Река чији говор само рибар чује,
Птица што вечно тражи непознато.

И вратити се опет у вечни круг тишине,
Пре но што падне вече, у сиви, тешки дан.
Покидати на трен плет људске паучине
А од свег доживљеног мислити да је сан.

Ђорђе Богојевић

СМЕЋЕ

У свету од смећа свој живот живимо,
у њему дишемо, стварамо, радимо,
ал' уместо да се том смећу дивимо,
ми се њега нешто одувек гадимо.

А зашто смо тако зли и неправедни
према том продукту нашег постојања?
Није смеће криво што је отпад бедни,
и што њега нико никада не сања.

О, пластичне кесе, бачене одавно
на влажне гомиле, што их жега суши
прекривене лишћем и гранама голим,

не верујте да сте ви нешто огавно,
јер желим да кажем шта ми је на души:
смеће, мој животе, ја те много волим.

Tamara Lucić Dinić

STRAH

Podelim se na nebo i mrak,
Uvučem maglu duboko u sebe i gušim se, tiho, dostojanstveno...
Ne bih da uznemirim ničiju sreću, pa se trudim da ne krkljam...
Otkidam sebi ruke iz ramena da ne molim za milost.
Da ne pomilujem nekog slučajno...
Gde god da zgazim neko jaukne, nekog povredim...
Ne čuvam se dovoljno jer čuvam druge od sebe .
Čuvam mudre male ljude da ne otupe od osećanja,
Opasna je to stvar, to može da prekine nit miline...
To može da izazove na površini duše napukline...
Poput bolesne, melanholične zveri krijem se u kutu,
Svet u mojoj glavi prolazi kroz ere, evoluiru brzinom svetlosti..
Dok napolju kiša kaplje kap po kap i stvara izbezumljujući takt.
Vrtlozi, virovi, crne rupe u mom oku, glavi
Pod kožom srp, čini pokolj nad telom.
Raspadnuće, uskrснуće nekih mojih faza..
Preletanja i sletanja na nečije ruke.
Poput deteta što skrivilo je nešto strašno još uvek sedim u kutu i
žmurim,
Dok iza moje zenice rađaju se svetovi, vode se ratovi, skupilo se
dosta sunca pa predeli gore i peku...
Šta ću kad se istopi sve i nastane pravi mrak?
Videću kako umiru planine, samo spuste glave jedna drugoj na rame..
Samo tiho izdahnu i učute, ogromne u samoći i bolu.
Gledaću svemir kako je zbunjen i kako želi da stane
Kako mu mrzak beskonačan broj oka koji znatiželjno gleda u prazno i
traži odgovor...
Gledaću kako beže svi u bolje zemlje, traže lepše stvari , zaboravljaju
da se okrenu.
Gledaću kako reke usporavaju, boje se struja boje se na moru strašnih
dugih oluja.
Bojim se i ja, bojim se da udahnem jako, bojim se da osetim da sam
živa?
Šta ako me ne bude više briga kome sam zašta kriva...
Šta ako se nasmešim?

Jelena Mitić

REČI

Reči su voće koje utoljuje glad za poljupcem i žeđ za zagrljajem.

Reči su mač sa bezbroj oštrica.

Reči su uobrazili mrtvi pesnici, samo za tebe i mene.

Reči su tvoja koža pod mojim epicentrima za nežnost.

Reči su ljuljanje nečijih mladeža do rano ujutro.

Reči su oštrica ljubavi kojoj se uvek vraćaš,

iako znaš da je svaki novi put gora po tebe.

Reči hodaju i posle tela.

Reči govore i kada se usne zauvek stišaju.

Reči gore i onde gde nema dima.

Reči pevaju u državi u kojoj je muzika zabranjena.

Reči dižu revoluciju radosti, najveću revoluciju od svih!

Mene su izmislile vračare da slavila bih reči.

Kuvale su moju dušu vekovima tražeći pravi miris poezije.

Poezije će se odreći samo bosonog,

ali će joj jedino on i prići dok prosi na ulici, precenjena.

Reči su jedina besplatna stvar ovog sveta na koju bih potrošila svoju poslednju paru.

Katarina Fiamengo

(SAMO)ZADOVOLJAVANJE

(To je)
Jedan od onih
dana
kada se preporodiš
u toku jednog
prepodneva
Ponovo mirišeš sebi
na sebe
Ponovo prepoznaješ sebe
u sebi
Deliš osmehe
sa vazduhom i
prostorom, internet radi i
slova su prijatelji
kao i šerpa i
veš mašina,
oprani peškiri,
buba u ćošku
Novembar je pravo
vreme
i minus i sneg
i grejalica su pravi
i sve je jednostavno
idealno i potpuno nebitno
kao da je oduvek
tako i bilo

Goran Radičević

KRALJ

moja koliba od blata
prestonica je olinjalom psu
i dvjema mačkama
a ja ...
ja sam im kralj
na mojim plećima
počiva njihovo nebo.

MISLILI SU...

Da sam miran
Da sam dobar
Da sam vredan
Da sam talentovan
Da sam kulturan
Da sam skroman
Da slušam starije kad pričaju
Da umem da primim kritiku
Da će biti od mene pesnik
Da će biti vajde neke
Da ću raditi za njih
Da ću pisati zbog njih
Da ću im biti glavni kritičar
Pesnik koji će uvek doći i recitovati
Da se meni može verovati
Da sam budala

POGLED

U pogledu tvom sam
Video sebe.
Sa popletenim mislima
Izađoh na trem.
Rasčistio sam nebo
Od onih staklastih
Tačkica u noći,
Bilo je prljavo.
Onda sam natopio dušu
Mladom mesečinom,
Rasterao sve oblake oko sebe,
Otkinuo komad neba,
Tebi na poklon i vratio se.
Ponovo sam video tvoj pogled
Ali u njemu nisam nalazio sebe,
Pogled je bio hladan, oštar.
Više me nisi želela.

ОТАЦБИНА

Овде сам где живот купују на рате
и незнађе крчме на кантару беде,
чекајући анђеле да им наду врате,
обешеним цестама о небеске греде.

Дишем овај катран зарђалих груди,
црно испод нокта завештавам сину,
судбину нам кроје хуље и нељуди,
вечни пламен срама лиже отацбину.

Не верујем више ни Богу ни оцу,
не тиче се мене умирање птица,
док ми се над главом ко уже о коцу,
немилосно њише целатова жица.

Ој, Србијо мајко, хтео бих ти рећи:
Опраштам ти лажи, сузе скамењене!
Кад с обале реку сам не могу прећи,
нека барем река пређе преко мене.

Не верујем да ће ходочашће доћи,
у тишину којом време ране боји,
страх ме да сачекам, а бојим се поћи,
према свету у ком сутра не постоји.

Чувам дане да их вечерају вуци,
док незнађе света очњацима дробе,
овде где и живот умире у руци,
ја две смрти живим и љубим их обе.

Dragan Stodić

OBUČEN U SKELET

Obučen u skelet
Držim čašu vavilonsku
Držim ruku propovedi
U njezinoj kosi

Obučen u kosti
Gledam kroz prozor stida
Gledam sliku vaskrnuća
u njezinom liku

Obučen u mozak
sa osam spašenih Nojevih duša
tiskam se dok spavam
u njezinoj barci!

RUNE NA DLANU

Odine!
Prepoznaješ li
pesmu moju?
Pesmu od boja plamenog juga,
sever što njima prebojavam.

Šaku zemlje
među kostima,
miris kamenog cveta
sa brda crne ptice?

Ovu žeđ sa usana vekova,
na Labu što utolio bih,
moju krv, srebrnog meseca,
na polju suncokreta što pokapa?

Odine! Prepoznaješ li,
korake moje u nepoštednoj težnji?
Ka vrhu s' demonom kušnje,
i osporene vatre pod rebrima.

Ovaj hladni dodir senke
na prelazu ka drugoj obali,
obol i iscrtane rune na dlanu,
prepoznaješ?
I pogled na nepročitano pismo,
u džepu poruku sa svim trunjem odtrajanim?

Ovu torbu skitaljku za svaki put spremnu.
Prsten večnosti, što nosim
i kamen crveni, odgovor za sve potrošene noći,
i mene skitnicu u starom kaputu?

KORAK UNAPRED

Ošamućena od hladnoće,
Noć se tetura po ulicama,
Obamrlim od usamljenosti
I kao hipnotisana,
U sebi ponavlja priču o drevnom verovanju
O čudesnom mestu u kom se
Sve dešava korak unapred...
San je već Stvarnost...
Misao je već Odluka...
Odluka je već Cilj...
Mesto u kom se ne veruje u granice
I gde večnost savladava vreme...
Mir drema u oknima prozora,
A jedino što ti prkosi su vidici...
Mesto gde slušaš nikad izgovorene govore,
Vidiš neodgledane poglede
I živiš nikad odživljen život...
Mesto u kom je vreme nemerljivo,
A prostor obuhvaćen beskrajem...
I kad pomisliš da nema dalje,
Nešto ti se uplete u noge
I svom silinom te gura da nastaviš...
Jer, tu je sve korak unapred...
Kraj je već Početak,
Vera je već Snaga,
Život je već Besmrtnost...
Mesto u koje više niko ne veruje...
Ali, uporna je Noć...
Ponoviće još stotinu puta,
Spavaće u svom snu
I svanjivati u svom mraku,
Sve dok se ne probudi kao Jutro...
Jer zna da se mesto u koje toliko veruje
Zove Budućnost...

Miloš Pasuljević

HODANJE UNATRAG

Zapleo sam se među stihove.
Nedovršena pesma visi na tavanici...
Reka je probila sve brane i nezadrživo buja...
Osećam vodu u cipelama.

Moram da pobegnem, moram da pobegnem...

Grad je smetlište istrošenih duša.
Eno ih, piju vino iz plastičnih čaša.
Njihova besmislenost mi baš prija.
Tako je lepo biti list na vetru.

Ulična svetla se pale, počinje kiša...
Opet ta grozna slika u glavi.

Moram da pobegnem, moram da pobegnem...

Ponovo sam u klopki svojih misli.
Rešetke su dovoljno tanke da vidim suštinu:
preda mnom je put, a ja hodam unatrag...

REČ

Ti možeš svoju reč da otvoriš,
da je iskasapiš, izdeliš na slogove
i svaki slog poliraš,
jedan čisto onako da ostaviš u sledećem re-
du,
ti možeš jednu reč da podigneš,
približiš suncu
i spustiš, izazivajući Podzemlje,
možeš da je slomiš i sastaviš kad treba,
ponoviš tačno onoliko puta
koliko je potrebno da ne izgubi sebe,
da ne nestane smisao,
možeš da je zakotrljaš kao Sizifov kamen,
da je ključaš kao Prometejevu utrobu,
ti od jedne reči možeš šest napraviti,
uvezati ih, odvezati i pustiti u mukli svet,
da probaju da je osete,
ili bar da je osete,
jer ti reč možeš vući na uzici
i pustiti je da trči ispred tebe i da se uvek vrati,
možeš je izmrviti
da se lakše podvuče pod jastuke,
da se po njoj lakše hoda,
ti možeš jednu reč ljubiti
a da ona nikad ne postane rečca ili rečica,
možeš je ljubiti
dok ne postane velika kao Ljubav
i mala kao ovaj svet.

РАВНОДУШНОСТ У ПОКУШАЈУ

сањате ли и ви
како испод врелог камења
пијете хладни ветар
кад сунце потоне
пливате у јату риба
на тачки расплета
пишете песму

сањате ли и ви
како у мраку до грла пролази век
у коме је смрт највећа свечаност
у коме глад царева царује
а печурке чекају да прерасту у звонике

сањате ли и ви
како ваша прошлост зна о вама све
иако је део огромне панике
и како са дна мртве воде
на прстима долазите до свог времена
у тишини

УБИЦЕ

Без вешала, без ножа, без метка
ви сте за убијање моћна машина
тиха инквизиција новог поретка
ни пресуде, ни речи – само тишина!

Затвор је екран, шалтер, библиотека...
Заседа скупштина, тихују звона...
Стење гомила унакаженог човека
поједених робова, умирућа колона!

Живе сахрањујете, а знаци чудни.
Над лобањом пронице дух живота.
Просјаци вам остали вечно будни.
Праведни се подигли из ћивота.

Миран и далек од крви убице
убијени по рајском врту, ено, `оди.
Крај сваке јаме и сваке гробнице
чека анђео да свога брата ослободи.

ПРАХ

Прах јесам
и прах ћу бити.
Од мене постоји дуже
– само мој стид.
Зло сам, намерно, наносила другима,
добро сам чинила случајно.
Прах јесам и прах ћу бити.
Душа ми је у паклу,
ђаволи ме ноћу походе,
демони ми се у очима смеју.
Знам.
Опростите ми грехе моје и злобу,
само сам једном била вољена
и то на тренутак.
Гордост ми сузе у очима исушује.
Чак и кад сам сама,
плакати не могу.
Хтели су да ме затуку
кочевима и каменицама
као бесно псето.
Боли ме у грудима гладно срце.
Сунце волим.
Камџијама су убили моју храброст.
Моја љубав неће никад умрети
– сопственом крвљу сам је калила.
Уклета сам.
Не проклињем никог.
Отићи ћу –
само ми реците куда.

Цвијета Јуришевић

ЧУЈЕМ РЕЧИ НЕСТАЈУ

Све су мере показивале безбрижност
пукотине нису крвариле
шта се догоди
након заклетве
обећања
љубави?

Како се роди та блискост
свет који сте напустили?

Ништа не разумем
стојим паралисана.

Шта је лаж – где је истина
хтела бих да разлучим
не верујем рођеним очима
док се рушим низ врхове
уступајући видик.

Одоше кола низ брдо
дубоком браздом
срце ми изгуби свет
туга затвара свако моје питање.

Још једном морам да издржим
будем храбра
останем усправна
паметна.

Живот лажни искушава – поиграва се
баци ме као перце тек – тако
а само сам волела
волела
волела.

05.1.2004.

ОНИ И МИ

Да ли смо толико мокри
Колико они суви
Да ли вапај нам гласан
Колико они глуви?

Да ли смо толико ружни
А они толико леви
Да ли виде све више
А ми толико слепи?

Да ли смо толико прљави
Дроњци нам увек исти
Колико њихова раскош
Колико они чисти?

Да ли смо толико јадни
А они толико битни
Да ли толико гладни
Колико они сити?

Да ли смо толико грби
А они витки прави
Да ли толико болесни
Колико они здрави?

Да ли ми грешни живи
Вредимо њихову главу
И да ли увек криви
А они увек у праву?

30.07.2013.

Зорица Милосављевић Зора

У ЧАСУ МРКЛОМ

Карика по карика у ланцу
око тела се затеже.
Све док у неком часу муклом
не заболе несанице
и оживљи забриде.
Карика по карика у ланцу,
све док се у неком јутру мутном
из огледала не заблене
пепелом посуто лице.
И бљесне мисао о блиском одласку
са картом у једном правцу.

Stojan Ratković

SA TAKTOM U MJERI

Tamo u vječnosti
sva tajna svijeta smjestila se
Bezdan jeste srce,
nije samo osjećanje

Ovdje Boga nema bez Hrista
duša je produhovljena
Grijeh odbaciće se,
u zemaljsko on spada
i poreći će se....

U zagrljaju
nerazdelne ljubavi,
saborišta obnoviće se
u duhu celomudrenija

Предраг Бањеглав

ВИНО СИ БИЛА

До јуче, у мени радост је била
Зору румену са њом чекао
Вином се умивали
Данас сам црна мрља у подрум желим се скрити
Вино црно и ђаволи црни, опили душу моју.
Године крадем из подрума, четврт века њој узе
Усне топле, а ја срећан, не препознах себе.
Знао нисам, да л' вино пијем или љубим усне њене.
Опијен додирима, косу њену на прет мали уплитао
Подрум нектара пун са њених белих груди
Усне чежњом опрашене од пољубаца жељних
Жеђ гасим. Пијем... пијем њу.
Њиву моју поклањам ти, виноград, само ми дођи...
Свугде плодови за тебе, зрију.
Чокоти рађају у утробу моју се увлаче да сит будем од пољубаца
и вина.
Лептири раздрагани, на груди слећу украсише брадавице вреле
Свевишњег призивам, молим, „поклони ми њу”
Клечим, молим, да спим на грудима топлим.
На јастук бели је стављам
Да се сладим уснама уздахом и вином.
Додире наши успаванку плету, а ми тонемо у снове загрљени
Кад озори љубав чаше напуниће, опиће нас црно, у срце се
увлачи
Нико знати неће да смо сву ноћ љубав водили
Крићемо усне, да нас не одају
А ти немој из постеље ићи
Немој, соба на тебе још мирише
Не остављај чаше празне
Могу нас одати
На ухо оне ће неком шаптати
Твоје име помињати, ја то не желим
Пукло би ми срце
Умрли би ми

НАГРАДА ИРИГ, 2013.

Divna Bijelić

GOLUB I BOG

Znam da me ne
Voliš
Druge ruke greješ
Bilo bi pravo čudo
Zavoleti mene
Koja ne znam
Ne umem
Kad treba reći
Šta treba
Kad ne treba
Ne reći šta
Ne treba
Ne umem
Da puzim
A to je tako
Balkanski
Tako naše
Od magnovenja
Izgubiti dostojanstvo
Pred muškarcem
Ne bi li on uzvratilo
Ljubavlju koja se
Potom
U dostojanstvo
Vraćeno pretvara
O tako balkanski
A suprotno
Ženstvenosti
Manirima
I damskom

Valjda bi trebalo
Žena da prihvata
Ponudeno
A ne da juri

Da bi joj se
Nudilo

O, to muško
Balkansko
Zadrto
Voleti ume
Samo sebe
I zato
Kao da je žensko
Nikada dosta
Primanja
Nikada dosta
Inicijative
Da bi procvao
Leptir
Kom jedan cvet
Je
Sasvim
Dovoljan
I mio

Baš me briga
Nemoj da
Me voliš
Ionako samo
Bog daje mi
Krila
Preko goluba
Belog
Koji mi
Stalno
Prozore
Moje
Pohodi

Зоран Д. Живковић

НЕ УМИРЕ РЕЧ

Томи Милошевићу

Чему реч, ако је не запише убоги песник?
На хартији од злата, ил' пергаменту од ината.
Шумадијске метафоре, крин и ам.
Морава престопа, и Дунав престон,
Крагујевац и Београд...
Чему реч од стакла?
Кад поломи се нехајно, као некакав прозор,
дечачком руком, бескрајно лако.
Чему песник без жара, ако стени сличан,
стихове крочи, тако.
Не уме време да осмисли реч,
ко што живот уме – и мислиоц разуме.
Не уме време – а живот док трепнеш, готов већ.
Песник и након смрти – не умире. Јер не умире реч.

САЊАЛИЦА

Ноћас сам ти кришом мила разоткрио сан са лица
Са груди ти небо скидох, са бедара пут равница
Завет чедни са очију, сањив вео с трепавица
Росом јутра дан те памти, за једрином жуд голица
Ноћас сам ти кришом мила разоткрио сан са лица

Ветрови су чежњом плели клупко мисли разбудница
Узносили одсјајима млечних стаза и кресница
Блистали смо небом вечног, рујом звезда репатица
Миловали додирима чулне ниске огрлица
Ветрови су чежњом сплели клупко мисли несаница

Свет је стао. Па нестао. У дубини понорница
Дрхтале су сенке игром, на постељи од латица
Врелим шаптом и додиром, рајском песмом дивот птица
Опијале нимфе сласти титрајима златних жица
Свет је стао. Па нестао. У дубини понорница

Све до зоре, све до сунца, све до првих расаница
Лебдели смо уздасима изнад мора и лителица
Нестварна си ноћас била, болне чежње видарица
Ваздух, вода, мелем смислу, анђеоска сањалица
Ноћас сам ти својим снима разоткрио сан са лица

Ненад Радош

НА ПЕСНИКЕ ЛИЧИМ

До неба празне руке пружам,
из облака скидам раскошне слике,
онда их нежно у душу стављам,
по чежњи својој личим на песнике.

Утеху тражим за свако биће,
речима благим ја се дичим,
капи радости најслађе су пиће,
по великом срцу на песнике личим.

Поздрављам стално нова јутра,
исто жалим слабе и силнике,
правда ће доћи сада или сутра,
по нади у Човека личим на песнике.

Далеко су мора и љубави врата,
за слободом правом по свету трчим
да себи и другом пронађем брата,
по вери у Бога на песнике личим.

Gordana Čulibrk

BILA SAM

Kada dođe poslednji
čas
znaću da nije bilo
uzalud
što sam snevala i
tražila
što sam dozivala
svetlost
što sam bila

Valentina Novković

LIRSKI EHO

Upala u procep nerazumevanja
žulja me bol
kroz krvotok potisnuta.
Ni u jednom jeziku ne postoje reči
kojima bih ti sebe objasnila
ako želiš da sričeš, preskačući slova,
ne povezujući smisao.
Razbacana kroz snopove umiruće svetlosti,
hvatam se za odsjaje uličnih kandelabra.
U susret mi jurišaju naježena svitanja,
slike bez lica, reči bez tona
koji čine da se brišem sa listova
nečitača.
Provlačim se kroz note antisluhista,
iz džepova izvlačim cvet od razgranatih smiraja
u lirskom ehju da se dovršim.

**КЊИЖЕВНЕ ВЕРТИКАЛЕ
ЗА ДЕЦУ**

Васа Радовановић

ЗАЉУБЉИВАЊЕ

Песма о једном осмеху

Долепршао попут лахора
Један осмех с последњег часа
Нечујан као шапат мора
Немиран као шум таласа

Упућен кришом из трећег реда
Сакривен испод косе плаве
Најлепши осмех целог разреда
Долепршао од сна до јаве

Долепршао пред мене стао
Нити шта видим нити чујем
Предао сам се јер сам знао –
По први пут се заљубљујем

KRALJEVNA U KAPI ROSE

U kraljevini,
Bukova Lista,
živjela prelijepa kraljica,
Rose Kapljica.
Zaljubi se u
Zračak Sunca,
na Bukovoj Kori,
vidjela ih
Jar Ptica,
od staroga je kralja isprosi,
Potok Gorski...

Zamolio Zračak Sunce,
da mu bude od pomoći,
po kraljevnu došli svati,
u spregama razigrali ati,
no nitko ne vidje,
gdje, što, i kako bi,
Kraljevnu Suncem
Nebo skri.

Мирјана Даниловић

ШПАТУЛА

Ја мислим да су доктори
Подмукла бића
Јер у ординацији имају
Пуно од сладоледа штапића.
Они сладолед поједу
А штапиће сачувају
Да их мени у грло
Кад се разболим гурају.
А кад им сладоледа остане више
Мени кажу –
Ти не смеш хладно да једеш,
Па сами сладолед смажу.

LETNJA BAJKA

Jedne vedre i tople letnje noći veliki Meda je šetao kroz šumu. Nije mogao da zaspi pa je tražio nešto slatko.

Iza jednog grma izlete Svitac i prolete mu ispred njuške pa par puta prolete oko Medine glave i on shvati da ga poziva da pođe za njim. Nije znao kuda ga vodi, ali je nekako znao da treba da ga sledi.

A svitac je leteo sve dublje u šumu. Svetlosti je bilo sve manje, drveća sve više, I ono je postajalo sve višlje, krošnje sve gušće, a staza se jedva nazirala. Da nije bilo Svica, ne bi je ni video. Već se sa mukom Meda provlačio između širokih stabala, jedva je zaobilazio grmlje i šiblje oko staze. Došli su u onaj deo šume koji su stariji nazivali Tamna šuma i za koji su mu, dok je bio mali, pričali da ne sme da ide tamo, jer tamo živi Mrak, koji je zao i loš. Ali sve je te priče Meda zaboravio, sve brže jureći za Svicem.

Odjednom je drveća bivalo sve manje, pojavljivala se neka čudna svetlost i neki divni umilni zvuci dopirali su do njih. Svitac polete još brže i Meda potrča za njim koliko god je mogao. Na proplanku usred šume ugleda divan prizor. Stajao je kao ukopan, posmatrajući malo jezero, u kome se ogledalo noćno nebo. Treperave zvezde rasipale su svoj sjaj po mirnoj površini vode. Ali jedva da je Meda i primetio svu tu lepotu. Njegov pogled privukla je jedna divna Vila, koja je igrala na obali jezera. Njena duga kosa rasula se duž leđa, a njena vilnska haljina sijala je čudnim sjajem. Nije ni primetila da više nije sama. A Meda, koji je ceo svoj život proveo u toj šumi, nije ni slutio da nešto tako divno postoji, blizu njega.

Posmatrao je Vilu, zadivljeno i u tišini. Okrećući se u svom zanosnom plesu, Vila primeti Medu i zastade. Iznenadeno ga pogleda i njihovi zbunjeni pogledi se sretoše. Tišina je trajala nekoliko trenutaka. Kroz Medinu glavu projuriše čudne misli, oseti nešto što nikada do tad nije osetio. Nije to bio strah, nije to bilo ništa njemu znano, ali je bilo nekako čudno lepo.

Prva progovori Vila:

„Zdravo! Ko si ti? Otkud ti ovde? Ovde niko nikad ne dolazi... Ovo je moje mesto za igru. Zato ga i zovu Vilino jezero.“

Meda je i dalje zbunjeno ćutao, nije mogao da progovori, sakupljao je hrabrost u sebi. Neka ćudna toplota prostrujala je njegovim telom kad je ćuo njen meki i tihi glas. Vila mu pride bliće i pogleda ga. Meda jedva ćujno progovori:

„Ja sam Meda. Pratio sam Svica, zalutao u ćumi i... tako sam stigao ovamo. Izvini, nisam mislio da ti smetam. Predivno igrać!“ – ushićeno reće Meda.

„Ja sam Vila. Znać, mi ćivimo u ovom delu ćume. I igramo... I plećemo...“

„Ćuo sam za Vile“, reće Meda, „ali sam mislio da ne postoje, da su bića iz bajki. I nisam ni mogao zamisliti koliko ste lepe.“

Onda opet nastade par trenutaka tićine. Meda nastavi:

„Samo su mi, dok si prićali bajke, Vile opisivale kao plavokose, a ti...“ – I onda se njegov pogled izgubi u njenim bademastim oćima. Zadivljeno je gledao njenu dugu crnu kosu, koja se poput slapova vodopada spućtala niz njena gola leda. Sjaćne minduće, duge kao njen vrat, dodirivale su joj naga ramena, a duga lagana haljina bila je prekrivena zvezdanom praćinom. Svojim bosim stopalima nije dodirivala tlo, leprćala je prozirnim krilima i smećkala se.

„Ćelić li da plećeć sa mnom?“ – upitala je zbunjenog Medu.

„Ali ja ne umem da plećem! Ja sam velik, i trom, i...“

Vila ga prekide:

„Ja mogu da te naućim“, reće mu sa osmećhom.

„Ali nikada ranije nisam plesao. Mi, medvedi, to ne radimo.“

„Nisi do sada“, reće Vila, „ali za sve postoji prvi put.“

Doleprća lakim krilima i pride mu vrlo blizu. Poće da se okreće oko sebe i Meda oseti da na njega pada ćarobni vilinski prah. Ispuni mu oći ćudnim sjajem, donese osmeć na njegovo lice, ispuni duću toplinom... Vila spusti svoju malenu rućicu u njegovu ćapu, a on je jedva malo pritvori plaćeći da je ne povredi. Cela Vila je mogla stati u njegovu ćapu, toliko je bila mala, ali je bila predivna!! Najlepće biće koje je Meda video! Prićla mu je sasvim blizu i Meda se uplaći da bi mogla ćuti kako mu srce ludaćki lupa.

Posle par prvih, nesprećnih, sporih i laganih koraka, Vila povede Medu u plesu. Odjednom noćni vetar zaćući kroz talase, podiće se u guste kroćnje drveća i zapoće stvaranje ćudne muzike. Odnekud iz daljine zaćuće i ćudni zvuci ptićjeg poja. Detlić zalupa kljunom o stablo. I zrikavci zapoćeće svoju ćudnu muziku. A svici se rasporediće u krug oko ovih ćudnih plesaća, praveći im podijum. Svi ti ćumski

zvuci postaje harmonična melodija pa Meda i Vila sve brže i lakše plesaše njihov prvi ples. A zvezdano nebo zatreperi, kao da su se zvezde palile i gasile. Mesec se ogledao u jezeru.

Nisu ni znali koliko su dugo plesali, ali noć se već bližila kraju. „Moram da idem“, reče Vila. „Moram se umiti rosom pre svitanja. Vreme mi je za spavanje.“

„Zar moraš?“ – razočarano upita Meda.

Vila ga još jednom pogleda pravo u oči, dolete do njega i spusti nežni poljubac na njegovu vlažnu njušku. Ostade zatečen. Šareni leptir zaleprša oko njegove glave i polete za Vilom.

Dok je Vila nestajala između stabala, Meda je dugo i nemo posmatrao za njom. Najzad krenu natrag kroz šumu. Osećao je neki divni umor i leže ispod jednog drveta da se odmori. Tu ga zateče i jutro.

Probudi ga zujanje pčele oko njegove glave, a on samo mahnu šapom da je otera. Dremljivim očima pogleda oko sebe i vide da je ispred svoje pećine.

„Da li sam ja to samo sanjao?“ – upita se Meda, zbunjeno gledajući oko sebe.

ЕСЕЈИСТИЧКА ВЕРТИКАЛА

О ЊЕГОШУ

На васцелом књижевном небу српског националног корпуса не постоји нико други који би био тако потпун представник најдубљег осећајног и мисленог као што је то био Његош; он је са највећом стваралачком снагом изразио унутрашње стихијске силе код народа којем је свим својим бићем припадао.

Дакле, постоји само један књижевни горостас – а то је он – Петар Петровић Његош! Кнез и владика Црне Горе и њен највећи песник, он је, истовремено био поглавар народа, његов духовни пастир и певач његове славе и јунаштва, - налик на оне легендарне краљеве из давно прохујалих дана који су, као нека врста полубогова, били исто тако велики мудраци као и хероји.

Његош се родио као геније. Мало ко верује да му је Сима Сарајлија могао нешто допринети и усадити у његовом песничком развоју. Његоша је мучила мисао која је питала као змија над поробљеним његовим племеном и прикивала га за Ловћен, као Прометеја. У тој величанственој усамљености свога бића под манастирским зидинама, кидан боловима, нашао је плаховитог израза његов геније. Ловћен му је подарио све. Ниједне жице није недостајало на Његошевој лири. Он је написао прву и најблистављу страну нашег класицизма. У доба лутања и романтичарске необузданости, он је остао свој, по страни, никао из земље као и његов Ловћен, срастао са њим, да од те горостасне планине начини српски Олимп.

Нико није нашао веће и снажније акценте у обраћању Богу. Нико више духом није осетио пространства свеколике васионе. Његошу Бог није био пука претпоставка. Он га је примио не зато што то налаже хришћанска традиција; он га је рођењем носио у себи, тражио га и познао. Зато му је и подарио кроз његово перо онако велике речи, крупне као његов љубљени му Ловћен.

У срцу цивилизоване Европе, Петар Петровић Његош спаја у својој личности скоро све фигуре у којима стара учитељица живота историја, показује шефове држава и народа. Владика и световни господар Црне Горе, политичар и дипломата, филозоф и песник, Његош представља јединствену синтезу праисторијског поглавице, модерног владоаца и мудраца – шефа државе о којој је сањао Платон.

Миропомазани владика, Његош је за Црногорце био пре свега заступник пред Богом, али исто тако војсковођа, врховни кадија и главни администратор...

Читавог свог живота константно је мислио и на ослобођење целокупног Српства оружаном руком. У земљи он је перјаница пацификације код несложних племена, творац унутрашњег јединства.

Владика Раде дубоко у свом бићу је патио и био несрећан слично као Мојсије; патио је он због своје велике умне суперијорности у односу на своје саплеменике. Необично mudar и правичан, племенит и суперијоран Његош се слободно може упоредити са највећим духовима свих времена у људском роду којима је судбина ставила у руке управу над народима. Соломон и Давид код Јевреја, Марко Аурелије код Римљана, имају у Његошу себи достојног такмаца. Само, док су они владали у позном расцвету најлепших култура, Његош је своју свемоћ пропатио усред једног заосталог и сиромашног народа...

Разапет између грубости своје средине, чарима блиске Италије и европског либерализма, он је горео на пламену свих својих чежњи за бољитком код рода свог.

Тако се у очима данашњих поколења Његош приближава оном вишем типу народног вође, који своју снагу црпе из духовне и моралне суперијорности; разлоге за своју делатност тражи у општим интересима једне широке целине, а средства своје акције бира по закону људског достојанства и једне универзалне симпатије. Зато је он у многоме слика и прилика будућих народних вођа.

Његош је био храбри војсковођа који је увек штедео народну снагу; свемоћни државник који је осуђивао свако насиље; родољубиви дипломата; песник филозофског песимизма који је веровао у живот и проповедао часно животно дело; аутентични геније чија смерност је константно величала друге – Петар Петровић Његош је представљао узор снаге, мудрости и скромности, за једно време и за људе који требају и снаге, и мудрости али и његове људске скромности.

Са инјенијалним литератом као што је био Његош и самом његовом појавом на књижевном небу српски национални корпус дао је велики допринос духовном иметку целокупног човечанства.

У литератури народа скромног књижевног потенцијала у односу на велики свет, где су наши књижевни посленици тек обични врапци; једини је Његош орао у висинама небеског плаветнила светске књижевности.

Стојан Јанковић

ХАЛЕРОВО ПАКЛЕНО ПУТОВАЊЕ КРОЗ СОПСТВЕНЕ КОШМАРЕ

Идеал патње и лудила. Мамурни кораци опијени раскиданошћу животних призора наслаганих по сивилу малограђанштине и мисаоне учмалости. То је пут једног живог мртваца по имену Хари или, боље речено, по имену Геније, Геније патње. Расцијељеност између вука и човјека, исконског и реалног, преегзистенције и егзистенције, прошлог и садашњег. То је његова душа или, боље речено, умишљеност човјека који се плаши, страхује и безвољно тражи смрт, али да би се поново родио и постао онај исти занесењак, идеалиста и слободар какав је некад, само у младости био. Гдје то лута блиједа сијенка Халеровог бића? Да ли у бескрају, да ли у пакао или можда рај? Зашто се завадио са животом, са самим собом. Зашто тражи вјечност, тај никада угледани, а камоли пређени мост.

Лутање међу људима као међу луткама без разума који су већ одавно платили цијену магичног позоришта. Халер и Хермина, судбински близанци, тако блиски, а опет тако далеки. Халер и Пабло, намрштени и насмијани, тако блиски, а опет тако далеки. Шта ли их то раздваја? Можда оно што се зове хумором, можда оне мале, сићушне и небитне ствари које наш живот чини тако великим. Бесмисао масе и кикотање грађанског радија, насмијешени Гете и поворка покојника, све то Харија још више потреса, још више ломи и комада до најситнијих дијелова. Баш ти дијелови крију тајну свемира, патње и бола, смрти и вјечности, јер то су фигуре Халерове младости, опијене страсти и самоубилачке крајности. Све је само илузија једног болесног, душевно болесног бића (и вука и човјека), али само зато што он прихвата патњу умјесто да јој се окрене озареним лицем и из свег гласа насмије. Смијех призива бесмртнике. Оне за којима Халер толико жарко чезне, Моцарт и Гете.

И гле, нема више човјека, нема више вука. Нестају у мору заборава пред огледалом саксофонисте Пабла. Одлазе у неповрат. А ко долази или ко све долази? Читаве колоне човјеколиких и вуколиких Харија просто надире из његове душе у његове мисли. Отварају заједничко позориште, гдје је главни глумац Хари Халер.

Сви остали су само каскадери који су звијезде Харијевих подсвјесних просторија. Ту и тамо залута нека фигура којој није мјесто на даскама које живот значе. То су СМРТ и ПАКАО предвођени, а киме другим до ЛУДИЛОМ.

Ето, то су само успутни позоришни махери који су се у Халеровом случају малкице више задржали на позорници. Али, ко то тамо вири иза небеско плавих кулиса? Ах, то су засигурно почасни гости Халерове представе. Ко други, до његово друго ја, његова мала судбина, животна водиља и жена пуна миља – Хермина. А та весела музика што се попут пјева славуја гнијезди у ушима слушалаца није ничија до Паблова. Ту је наравно и његов виртуозни саксофон који је толико руку и ногу подигао, а још више повријеђених душа излијечио. По савршеном нотном складу плеше заносна Марија и хода по најтањим, али златним линијама овоземаљских степа. И баш ту у степи превија ране једном повријеђеном вуку, кога није ранила природа, већ човјек, укочена сфера затворених велеградских кавеза. Вук је све до једном обитавао у њему, окружен араукаријама и азелеама, укусно сређеним и наравно модерним грађевинским салонима те међу величанствено елегантном ништавилу гријеха.

Ниче је једном рекао: „Човјек је рођен за тле, а не за воду. Човјек је рођен да живи, а не да мисли. Онај који много мисли догураће далеко, али је замјенио чврсто тле водом и једном ће се ипак удавити“.

Хари јесте замјенио земљу водом, али се није удавио већ високо при површини воде узлетио на небо.

А ко га је ту чекао до његов незаборавни друг бесмртник – Моцарт, који се толико гласно смијао да су и крв са Херминог тијела и Паблова љубав узаврли у једном котлу под именом ВЈЕЧНОСТ. Ту нема будућих покољења, већ само хумора и мијена, различитих људских мијена, који су толико бројни, а стану у џеп Харијевог излизаног, од коже вука сатканог капута. И док буде корачао ка капији спасења, под руку са Гетеом и Моцартом, тамо ће га нестрпљиво чекати Хермина и Пабло, а Марија ће неодрживо махати.

Цез који је тутњао међу зидовима „Црног орла“ и „„Жељезног шљема““ изненадно се преселио у Харијев радио кога (не) радо носи са собом. А она укоченост мртваца опчињеног ножићем за бријање постаје споменик једног промашеног доживљаја живота,

крчмарских младића и блудних дјевојака. Нарко-сензације су једном текле, једном теку и једном ће тећи, а да ли воде до оне златне капије вјечности, оставимо „мудрима“ да прокувље попут Кајзера и Ајнштајна. Харију оставимо само ове стихове да га једном подсјете на неискварено мало дијете и душу негда пуну мржње, боли, сјете.

„Ја нисам човјек,
већ његова сјена,
и нисам вук,
већ његова успомена,
обрис једног дивног трена.“

**Есејистички оглед о главном јунаку чувеног романа Хермана Хесеа „Степски вук“ Харију Халеру.*

ВИЗИЈЕ ВРЕМЕНА У ПОЕЗИЈИ ВЛАДИСЛАВА ПЕТКОВИЋА ДИСА

И ја тад, и ја сад, и ја убудуће, седим код куће... Написао сам у некој песми некада овај стих као ироничну реминисценцију на Дисов начин певања. Ипак, речи „тад” и „сад” код Диса заиста постоје. „Тад” и „Сад” или, у ширем облику „И тад”, „И ја тад” и слично несумњиво носе одређену семантичку важност у песми и за схватање Дисове песме. Код њега се читава стварност дели у два одвојена временска тока – оно „тад” и оно „сад”. При том су оба јединствена и аутохтона но она су више или често сасвим друго оног оног „тад” као прошлости, односно „сад” као граматичке ознаке за садашњост. Код Диса прошлост, садашњост и будућност уопште не постоје као три основна вида времена које смо навикли да поимамо:

*„Тад не видим порок, друштво где је чама.” **

„Тад не видим стид што сам и ја човек.”

Ради се о једном замрзнутом тренутку. Моментууму. Тренутку који је фиксиран али чије се трајање шири, и сажима, до вечности. Дис је први наш песник који је опседнут временом. Та фасцинација је толико велика да некад прелази у ништење истог. Све ствари, песничке слике, чињенице и значењске фигурације Дис прелама кроз време. Оно се у његовом поетском виђењу света дели у две целине: оно што је било и оно што јесте или што ће бити. Ту компликације и контрадикторности тек почињу. Његово „ноћас” није „ноћас”, његово „сад” није „сад”, његово „тад” није пуко „тад”:

„Ноћас су ме походила мора.”

„Ја сад једва знадох да имадох сан”.

„Сад” је као нека спона, трен у коме Дис спаја оно што је било и оно што долази иза оног што је било. Зато Диса означавам као песника визије прошлог. Опседнутог радњама које су се завршиле. Чак и када користи презент он означава неко време, у коме се и он и радња поништавају, губе своју делотворност:

„Ал’ бегају звезде, остављају боје”.

Да ли чујете да се и у стиху „И сад тако живе као биће моје” и даље осећа траг прошлости, нечега што је претходило садашњој

радњи? Тиме долазимо до следеће дефиниције. „Тад” и „Сад” су супротне истости у Дисовом песничком виђењу живота. Супротности од којих једна не може да постоји без друге, и обратно. За њихово везивање Дису је увек био добродошао романтичарски везник „И”. Он га често везује за конструкције „тад” и „сад”. „И сада тако живе...”. „И ја плаках тада.” Као што видимо, Дис „тада” увек ставља или на почетак или на крај, ретко у средину, песничке сентенце. Време је увек за њега издвојена и значајна категорија. Готово да га сматра узроком догађаја чиме човек бива сведен само на присећање онога што је било (неделајуће) уместо на учествовање у ономе што бива (делајуће биће):

*„Видео нисам сунце како пада,
Уздах и цвеће око сна мог што је,
Очајем скрио њених нада боје,
Одвео дете у несрећу сада.”*

(„Ноћ љубави”)

Петковићева опседнутост временом најбоље се види у једном од почетних стихова песме „Јутарња идила”:

„Није мени увек било као сада.”

И опет је прошлост та која води главну реч. И кад се ради о артикулацији среће и кад се ради о артикулацији несреће. „Ти си дивна била. Не осетих тада...” Жал за прошлим временом, љубав према прошлости, жудња стид и кајање за прошлим само су неке од еманација Петковићеве опседнутости временом. „Сад не размишљам.” „И сад, кад прођу моји дани стари...” Цело његово „Сад” натопљено је оним „Тад”. „Ја и сад сваку мисао ти дајем”. „За мене нема светлости ни сада...” Ако је Колриџ песник онога што би могло бити, Блејк оног што ће да буде, Дис је песник онога што је било. Песник који у садашњости не види ишта:

*Ја не појмим сада,
Да л’ је било живота, и када?*

(„Песма без речи”)

*Сви наведени стихови су из следећих песама: „Пијанство”, „Нирвана”, „Тамница”, „Можда спава”, „Ноћ љубави”, „Јутарња идила”, „На Калемегдану”, „Волео сам, више нећу”.

НОЋ У БАДЕН-БАДЕНУ

*Критички осврт на једну причу из књиге
Бернхарда Шлинка „Летње лажи“*

Ишао је на премијеру свог првог комада. Повео је Терезу. Једина мотивација која га је подстакла да је поведе, је што је била радосна и забавно друштво. Тереза је желела више од њега, он не. Било му је у њеном друштву пријатно, ништа више.

Сетио се Ен и позвао је. Лагао ју је. Она није имала стално запослење. Други су управљали са тим где ће и када имати своје предавање. Околности су јој одређивале живот. И он није могао бити господар свога времена и некада се на путовањима морао препустити чарима неке жене. Али Ен то није могла да поднесе и лагао је. Са Ен је живео седам година али њихов заједнички живот није имао ни своју форму ни пуноћу. Он је живео устаљеним животом, културни састанци, удружење писаца. Када су били заједно нису превише делили ни срећу ни уносили се у животе оног другог. Он се више сналазио у раздвојеном него у заједничком животу с њом, мада је чезнуо за њом.

Предосетила је да у Баден-Бадену није био сам. Правдао се. Осећала је да лаже а у лажи није могла да живи. Желела је децу с њим. Волела га је Али темпо посла је била стварност, и била је јача од њих или нису довољно желели то што су хтели.

Открила је истину, отишла је. Није пошао за њом, јер му просто није дозволила да јој објасни да није спавао са другом женом. Желео је да је ту, осећао ју је, али ништа није урадио. Желео је, али не довољно да то и покаже својим поступком. Препуштао се догађајима да се сами одвијају.

Киша. Ужива у киши. Шта је њихова свађа пред оваком лепотом природе коју је осећао? Своја осећања је задржао за себе, окувао их је и био сам.

Није отишла. Признао је да је само флертовао с том женом, просто то осећа и као да има обавезу да то из културе ради. Само је Ен волео, то је истина али је у суштини лагао и једну и другу.

Предложила му је да се одвоје данас. Истина на којој је она инсистирала, њему није одговарала. Превише га је обавезивала одговорношћу.

Отишао је далеко кроз брда, наишавши на ресторан. Ту доживљава страсно проведени сусрет са женом која ту ради и случајно се ту нашла да би помогла рођацима. Тренутно задовољство и ништа више. Кренуо је кући.

Лепота природе је изазвала жељу у њему да све остави, све што је површно. Живео би скромним животом али пуним плућима, осећајући у малим стварима пуноћу истинског живота.

Ен га је чекала. Дознала је од Терезе да није с њом спавао. А поподне са Рене? Остала је друга тајна. Он је просто човек за кога превара није ништа. Он воли Ен. Не знајући за то, да ли би пристала да живи са таквим човеком?

Одлучила је. Изгубио ју је. Отишла је. Болеће га, али свратиће у први хотел и ко зна шта ће бити.

Свет представљен у овој Шлинковој причи је свет сведен на површне односе међу људима, чак и тамо где би се блискост могла развити и неговати. Људи његовог света дубоко осећају свет али своја осећања задржавају за себе, спутавају их. Да ли су површни, себични, отуђени, или све по мало. Иако окружени случајним или дубљим љубавима увек су сами.

Да ли је за то крив човек себичан, пасиван однос према свету, људима, да ли им је све свеједно, јер смисао не постоји? Да ли је човек толико равнодушан или је његов смисао живота у полазу, жељи, неостварив и немогућ у овом свету? Да ли треба тражити смисао живота у овом једном животу и борити се за њега или се препустити струји живота, јер смисао не постоји и не може се остварити на овом месту, Земљи? Трајан је једино тренутак.

ВЕРТИКАЛИН ИЗЛОГ КЊИГЕ

Миша Лазар

НА КРИЛИМА ПОЕЗИЈЕ ДО НЕБЕСКОГ ГНЕЗДА

(Осврт на књигу поезије „Небом опчињен као гнездом”,
др МИОДРАГА Д. ИГЊАТОВИЋА, *Беокњига*, 2013)

Писати о књижевном стварању др Миодрага Д. Игњатовића, увек је захтевно и изазов, бар до оног нивоа, који он и његово дело досежу и просто траже један комплексан и мудро-зрели чин. Тешко га је и пратити у његовом издаваштву (по неколико књига годишње!) а и покушају сублимације и есенцијалног усавршавања неких ранијих, пре свега, поетских артефаката. Игњатовић је у лепим зрелим годинама, што му још више даје за право, да свом имену, потомству и народу остави што зрелије и „вечније” дело. Али, његов дух, до самог, и за науку феномена, тек сад делује и производи, као да иде у младост, а не у старост. То убрзавање и делатно књижевно увећавање, коначно, има и своје реално објашњење. Игњатовић је, као сваки традиционални Србин, свој животни и радни век посветио стварању породице и професионалне каријере, везане за просвету и књижевну науку. Очигледни поетски таленат, који се објавио још у младим данима, морао је сачекати више деценија, да би онда, свакако, изазван и драматичним дешавањима распада тадашње Југославије и ино-покушајима затирања српског етноса, грунуо, помало неконтролисано и преобилно, попут вулкана из пренапрегнуте унутрашњости. Ми, који смо писали о тим његовим ``првенцима`, и тад смо видели „готовог писца”. Неке песме смо запамтили, завољели, дали им епитет антологијских... А онда, баш у време објављивања прве верзије ове књиге, отишавши у пензију са високог положаја заменика министра просвете, Игњатовић се сасвим посвећује свом великом књижевном потенцијалу, критички се односи и према тим својим „брзим издањима”, спреман да негде сажме и коригује, негде, и да сасвим „поруши” па „озиди” на исту тему. Колико је писац у праву и у истини, а не у заблуди, тражећи, и ових дана, чини ми се, исписујући „коначне верзије” својих песама, нека остане за потоње књижевне анализе. Ја бих овоме приступио, као што се дешава са различитим преводима истог дела једног писца – неке се више допада „она друга верзија”, а опет, све су валидне. Ова књига, исто насловљена као и претходна, дакле „број 2”, понајмање

„кида” везу са истом, што се види и из спретно јој осмишљених корица, али и по заступљености доста вредних песама, на којима нема дораде и измена, па се с правом може дефинисати као изабрано и допуњено издање тог из 2002. године.

Полазећи од наслова ове књиге (успут, и то тражење и налажење оригиналног, унутрашњем штиву сагласног и симболично-поручног наслова, одлика је добрих писаца) морамо се прво запитати – оном предашњем човеку малог знања и великих страхова, а и овом модерном, који се распиње између разних својих достигнућа, али и даље „дрхти”, изван овог материјалног света, шта могу значити појмови: гнездо, опчињеност, небо...? Јер, Игњатовић у свом поетском промишљању, било кроз симболичне слике, било као поучне примере, обилато користи из запамћеног или записаног искуства „од када човечанство памти себе”, и то преплиће са тражењем сопственог неба или неба ововременог човека. Песник се често ослања на оно традиционално, верско и обичајно од Светог Саве наовамо, али и на претходно паганско, многобожачко и филозофско, којим су у духу „дисале” велике старе цивилизације. Из таквих митова, легенди, канонских и уметничких дела, узима оне који су „кореспондирали” са Небом и својим примером показали могућу сличну драму, сваког новорођеног човека у покушају да досегне божанско и „прође” кроз смрт до свог сигурног небеског гнезда. То су нам добро познати „маркери”, често већ коришћени у поезији и уметности уопште: Дедал, Икар, Сизиф, Хефест, Орфеј, Пенелопа, Пан, Буда, Шива... Бог се ретко именује, тј. чешће се користи баш тако, као универзални појам врховности и моћи у свемиру, које му нико не одриче, без обзира на религијско и духовно убеђење (видећемо, Исус Христос се нешто конкретније наглашава само у песми Жртвено стопало). У овој књизи очигледног сабирања свих досадашњих духовних искустава човека и човечанства (или само оних, који песнику могу добро користити у његовом науму) нигде се не спомињу конкретни ликови вере, њихова имена или појединачне судбине. Игњатовић користи општо призвање истих: светац, инок, монах, зоограф...

Овде се може поставити и хипотетичко питање, да ли би ова поетско-филозофски, заиста вредна књига, била иста у случају, да је писац у животу био авантуриста, боем и бонвиван или на другој страни људске хоризонтале и вертикале, тј. Апсолутни посвећеник Богу и вери, макар и кроз световно монаштво? Не би, свакако! Иако

живот није провео у кафани и са лаким женама („зузама”, како их он зове у једној својој ранијој антологијској песми) написао је доста и такве поезије. Такође, у његовом опусу налазимо и снажне песме духовне обојености, без обзира на оно (не)канонско у његовом прилазу Христу. Тако долазимо до те, можда и најтрезвеније „средишње позиције” (талентовани песник и мислилац, као породичан човек и користан друштвени радник) из које се и најбоље може „одабирати и сабирати”, него из тих екстремних позиција идеализације и удаљености од реалног живота. Игњатовић је пример оствареног човека, јер, ево, давши породици и друштву што се даје, утемељено и мудро пева и о својој жељи за висинама изван овог пролазног живота, не кријући страх од „летења”, пролазности, смрти... Гнездо тако постаје та сигурна небеска вечност, до које душа-птица мора да излети свој страшни лет до краја, трансцендентно кидајући врпцу са хедонизмом и зависношћу од мајке Земље!

Књига је компонована од пет циклуса, где и сами наслови истих (по истоименим песмама унутар) дају намерену симболику. Први циклус, углавном посвећен песнику, песми, речи... нема посебног именовања, већ се наставља на наслов књиге, вероватно свесном намером аутора, да испред свега стави слатко-драматични, али и узвишени усуд песникована, да кроз свету мисију оплемењивања овоземног, бар наслути и то угодно вечно место на Небу, кад овдашње све прође. Песма је ... уклетана као земља... као птица и као крст осећа свој Југ, ал’ и ледено перје Севера... бајка... маћеха-мајка... сласт муке... горак шећер и дивљи мед... уаграк од говора... а песникова реч благопочивша док... *иза седам брда и долина / стоји један зелени човек / Али / песма му се не чује...* (Фуга о песнику). Реч, као савршени, и алат и материјал песника, некад је грабљивица и опасно оружје... *јер све баш у плоду смрт вреба* (Бег од речи). Да песма „има крв”, каже стиховање истог наслова – *...пуна ми уста несажваканих речи / Пуна ми плућа осушених облака / Пуно ми грло покланих птица / Као олуја бљуноу сам поему...* У песми „Речи”, о затирању и пролазности речи, између осталог јетко каже: *И Вавилон је само метафора, непрозир речи / Библиополисом Александрије благују мрави...*

Нигде у овом битном циклусу, песник није тако директан и критички неодступан, али, и лирски распеван до саме беседе, као у песми „Ков и коб песме”, коју препоручујем, да прочитају сви они

песници умишљени у сопствену величину, подгревану и прокламовану од стране ванкњижевних моћи и комбинација, али не и самом књижевном истином, нажалост!... *Песма се рађа чиста... и ко челик блиста... прави песници с речима / играју жмурке, на длановима им / гори пламен, а чело окува камен... док ови други, „само-“ и „ино-“ произведени, су „трубачи, који ни од периферијске глувоће нису јачи“ и... Ваше песме, шта су кад се шминка отре? Зар овде и треба неки коментар?*

Циклус *“Efemeris”* отвара песма *“Једрење наде” – ...Ал’ ипак има наде јер живот је вечан / С нама се он рађа и буде смрти смрт... а затвара истоименом песмом, посвећеном недавно преминулом академику Дејану Медаковићу – ...Меримо оком пролазност воде / ал’ и немоћ песме у галами дана... и... зато, признаћу само надмоћ неба... Између су суноврати модерног света и човека, пре свих „окамењена Србија” и Косово, њена вечна рана. Ту је орвеловски глобализам и чиповање душе и живота данашњег човека, јер „на Гвозденом тргу певају роботи”, а „кад песма заћути, зваћемо се камен”... У песми „Мрави, опело”, Игњатовић нас опомиње на страшни чин растакања живог човека, свакако и оног духовног, где су мрави симболи тог организованог и „најчистијег” од свих сличних процеса – *...Једино са смислом што се још крећу мрави / Нападају трошне тврђаве у мојој глави... Једино још мрави посао обаве чисто... А шта ћеш да будеш кад не будеш више ти... У вечности општег није значајно шта се зби... У песми „Пролазност” – ...Еј, време оболело од заборава... У времену као у безваздушном / простору сипљиво дише биографија...**

Циклус „Далеке близине”, сабира све оно лично и суштински битно души Игњатовића, као човека и песника, а што су, нажалост, драма и усуд живота прерано му отргли. То је свакако сећање на рано преминулу мајку, то је несрећна љубав (и она, која, као у „Слову љубве” Деспота Стефана нема имена, али и она, којој је име Марија) то су нека битна места (топоними) из младости, то је детињство и запамћени „мирис” једне старе и традиционалне Србије, то је идила младе породице док „тићи још нису одлетели у бели свет”, то је мemento и прерано отишлом пријатељу, песнику Томи Милошевићу... И овде се потврђује, како трагика живота зна изнедрити снажнију и оригиналнију уметност, неголи његова супротност, тј. радост и вечност постојања.

У циклусу „Геометрија ивице”, има и Елиотовског у начину стварања песме, кад се уз „главну мисао” дописију и оне испред и иза – из подвести (таква је и истоимена песма). У већини певања овде, кристалише се управо та танка ивица између „бити ил не бити”, а мотивски то може бити и НАТО бомбардовање Србије, реминесценције на претке и драматичне судбине везане за стара времена (Винча, Помпеја, Сумери...) птица „у архетипу” и птица у симболичној једнакости са човеком и анђелом (...Птица је у ствари човек без ивица...) „крик” над родном Шумадијом од праискона (...Планине венчане с костима предака...) до данас, кад се над њом надвија „бела куга” (...Зверови везани за кућне пањеве... Мајка, очни жижак у бесан загледана...) „ивица равнице” у којој вреба депресија, безнађе, јесен, умирање... (... Подсећа на огромну гуску у магли... Подсећа на спровод људи / који на раменима носе летину...)... У песми „Ждрал и Васко Попа”, Игњатовић кореспондира нашем великом песнику, свакако, величајући његово поетско изумитељство и разноликост, али да није певао и о ждраловима... птицама које су уклете зовом завичаја... Док „Попине патке” лете и кричу, „Миодрагови ждралови”... ћуте и само лете лете лете лете лете... Песник негде дотиче и ону размеђу унутар човека, која га од ловца претвара у ловљеног (жртву) и обрнуто. У неким стиховима подсећа на смисао и бесмисао животног пута... јер *Сунце и мртвима обасјаће зене / Богови смо кад су нам мисли смеле...*; на блискост смрти... *Знам, бићу издан плодом / Жене рађају смртно воће...*; на неумит старости и самоће... *Горд, а сам / огранао бор...*

Последњи циклус у књизи ``Aide memoire` (подсетник) је најобимнији, могло би се рећи, књига у књизи. У њему је и онајвише тих добрих старих песама из првог издања „неба” (отуда и ово „подсетник”) које „туже и умују” опет о пролазности, смрти, носталгији, суживоту разних супротности и нелогичности... За симболику у разним правцима, опет се често користи птица. Већ у првој песми истог наслова, песник поручује, колико је и писање „подсетника” као лека против пролазности и заборавља, некад сулуд и безнадан посао... Причам причу од сламе и ватре / Трошим речи на бесмислене саге / Памћење служи да памћење затре / Прст Охолог једина је мера ваге... У „Премошћавању времена”, опет птица и смрт... *Градитељи и на небу и на земној / обали мост ка себи упорно граде... ...А птица на грани пева смртни пој...* Инспириран драматиком и лепотом нумере Хор Јевреја из опере „Набуко”, у

песми „Жртвено стопало”, песник се ослања на Библију, Христово распеће и смрт на крсту, просвећени и мученички апостолски пут, којим, и сваки човек мора проћи, јер... *пут је дуг / и предуг, јер идемо увек у круг...* Због снажне симболике, незаобилазне су и песме „Јабучји црв” и „Грлица”, обе у опомену смрти, а ова друга и због раскошног и узвишеног поетског тона, носталгије на протекли живот, у тренутку кад... пред вратима већ чекају црни атоми... а све поново оживљава тај грличин глас „од трепераве свиле”. Игњатовић, у истоименој песми, узима за мотив и Роршахову мрљу, која служи за тестове у психијатрији, што може бити иницијација, да се његово дело истражује и у правцу те поетске психологизације. На то „зове” и чудна, и чудесна песма „Игра”, песма за сва времена и све судбине, која донекле одсликава и песниково лично разрешавање пред пролазношћу и смрћу, и која је у овој књизи преобилног слута и жучи истог, сјајан контрапункт!... *Играј човече, не дај да те од игре одвоје / Играј, да би се поново и у себи родио...* учи нас песник, како да добром и зналачком игром, надигравамо мучније и тамније стране живота! Ова песма, велика спозналица космичког, више би ишла у „Поговор”, где је смештена, такође велика песма „Ко сам”, која је, упркос упитаности „ко сам”, „шта сам” итд. више припадајућа песимизму и узалудности из свег претходног певања, па чак и каже: *Човек је као птица, ал’ га небо не прима!*

Већ рекох, Игњатовић је дубоко мисаони песник, сликовит, метафоричан, особене филозофије... Некад је врло згуснут, херметичан, загонетан... са доста лавирината и неке надреалне супериорности у исказу, а опет, и традиционалан, распеван, лиричан, сетан, ироничан... Треба га читати, послушквати, препуштати му се... а мање анализирати, јер и по оној ОПЕВАНО – НИКАД НЕОПРИЧАНО, поезија најбоље прима саму себе.

У Бгд, на Крстовдан (27. септембра) 2013.

ИНТЕРВЈУ ВЕРТИКАЛЕ

ИНТЕРВЈУ СА ЖИВОЈИНОМ ИВКОВИЋЕМ добитником књижевне награде *Златна сова*

– Господине Ивковићу, ви сте за необјављен рукопис свог романа "Обала" у 2013. години добили значајно признање, "Златну сову" Завода за уџбенике и наставна средства из Источног Сарајева?

– Управо тако.

– Да ли сте били изненађени наградом?

– Лицемерно би било да устврдим да јесам. Када сам сазнао да сам ушао у најужи избор, што значи да ће мој рукопис бити штампан, без обзира на будући редослед, било ми је тешко да се отргнем утиску да је исход неминован, тим пре јер ме је вест о томе затекла на кућном прагу по повратку са гробља, наиме, тог дана је била годишњица ћеркине смрти, девета годишњица. Тек након њене смрти, и управо због њене смрти и почео сам да пишем. То је било јаче од мене. Не, ту доиста није било случајности, то је једноставно морало да се оконча управо онако како се и окончало. Ја у свему томе једва да имам некаквог удела.

– *Занимљива опсервација, но, по речима рецензента и председника жирија, књижевног критичара, Младена Шукала, роман „Обала“ поставља кључна питања данашњице, питања кривице и личне одговорности у релацијама крвника и жртве, питања колективног памћења и опраштања, физичких и духовних изгнанстава, што га може сврстати у категорију тзв. ангажоване литературе. Иако је прича, односно заплет, спирално вођен од општих до појединачних чињеница, највећим дијелом сведен на њемачке злочине према јеврејском и другим народима у Другом свјетском рату, роман добија универзалније оквире од самог сизгеа, па се главна јунакиња романа гестом и дјелом доживљава као аутентична савремена Антигона.*

– Искрено говорећи тешко бих на тој разини општости било шта додао. Али, не бих било шта ни одузео. Потрудио сам се а изгледа да је жири то и препознао, да својим писањем повратим вјеру у давнашње функције које је књижевност имала како за човека тако и

за друштво и притом мислим да не претерујем. Имам утисак да припадам малој скупу писаца који не одустају од озбиљних тема верујући у значај и тежину писане речи, значај који је са транзицијом и глобализацијом поништен у знатној мери, но, то је друга тема, додуше маргинализована али изузетно значајна не само културолошки већ и цивилизацијски.

– *Ипак, вратимо се роману. О чему је реч у “Обали”?*

– У својој рецензији „Обале“ књижевни критичар и председник жирија који је оценио мој роман као онај који заслужује овако вредну награду, Младен Штукало је ваљда у првим реченицама нагласио да се ради о ангажованом роману, додајем, бави се врло озбиљним историјским темама и преломним тренуцима наше историје. „Обала“ је и савремени роман иако временски покрива период од безмало шездесет година, заправо од 1941. па до 1999. године. Уосталом, да није тако вишеструко актуелан верујем да не би био овако високо рангиран. Али вратимо се вашем питању. “Обала“ је роман који третира нашу невеселу прошлост. У жижи је однос Јевреја и Њемаца и њихово суочавање са холокаустом. Јунаци се упознају на Старом сајмишту, које је парадигма заборавља, јер је то мјесто данас цивилизацијско ругло.

Дакле, кроз роман пратим живот Симона, београдског Јеврејина, потомка жртава холокауста од најраније младости до дубоке старости дотичући значајне и, рекао бих, пресудне тренутке његове али и наше историје, јер Београд није само његов град већ и мој, мојих пријатеља, којих се нисам али и којих сам се одрекао, или који су се мене одрекли, свеједно, као и свих оних које сам имао прилике да у пролазу упознам, мање или више површно, али и оних безимених, које нисам упознао нити ћу икада упознати. Пратим и судбину његове супруге, Гудрун, Немице, Баварке, католикиње, историчара, и читаоцу предочавам једну лако могућу, у главним цртама нимало измишљену немачку причу, или прецизније причу генерација младих Немаца о њиховом суочавању са ратном прошлошћу њихових родитеља. Са причом о другој, поратној београдској генерацији младих, њиховим ћеркама, читаоца уводим у сву бруталност деведесетих година, у период распада Југославије и говорим о поражавајућим последицама грађанског рата на личне судбине, њихове, моје, ваше, свих нас. Да, „Обала“ је дубоко искрени антиратни роман који својом искреношћу и емоцијама

поставља свима нама питања која би смо могуће у другом контексту теже прихватили и са њима се суочили.

– *Како сте се одлучили за ову причу и њене јунаке?*

– Управо сам говорио, пре свега, о сопственим емоцијама које сам уградио у “Обалу”. Диста, роман је настао као моја људска и верујем природна реакција, био сам испровоциран антисемитским ставовима неких некадашњих пријатеља на моје залагање да се на месту страдања београдских Јевреја, на старом сајмишту, крај обале Саве, зато и ова књига и носи тај наслов, формира један меморијални, историјски и мултидисциплинарни истраживачки центар на жртве холокауста да би потом уопште могли говорити и о осталим жртвама геноцида и небројаних ратних злочина почињених на нашим просторима, коначно и о српским жртвама. Са друге стране, говорити само о “злу у нама” а не дати шансу нади да се можемо искупити нисам могао нити желео заобићи. Моје виђење могућег суочавања са свим оним што се дешавало код нас током XX века, века сумрака људске цивилизације пре свега у етичком смислу изразио сам кроз Гудрунину исповест, кроз Симонове дилеме, кроз очај њихових ћерака када схватају да бивају одбачене само зато што неко себи даје за право да одлучује о томе да нису оно што јесу, пре свега људска бића, свој на своме, Београђанке, да су нешто друго и да им више ту није место само зато што се другачије презивају, што се другачије крсте или једноставно само зато што је тамо неко то тако у својој сулудости одлучио. Коначно ово јесте мој морални дуг према жртвама холокауста, да бих могао одати своје поштовање према осталим жртвама али и о њима говорити, писати, на њих се сећати, јер заборав на те жртве обешчовечује оног ко заборавља. Да јесте тако, сведоци смо бешчашћа које се нарочито на овим просторима одвијало, које се на жалост одвија диљем ове планете са које немамо, бар сада, куд. Стога ваљда и мопрам о томе да говорим и пишем.

– *У образложењу жирија стоји да роман поставља кључна питања данашњице: питања кривице и личне одговорности, колективног памћења и опраштања, физичких и духовних изгнанстава... Ова питања још су актуелна на овим нашим просторима?*

– Управо тако. И ту не бих имао бог зна шта додати, када су опште констатације у питању, наравно. Ипак, не могу а да се не осврнем на један моменат, могуће и најтежи у људској цивилизацији, однос

према људској патњи. Београд и Београђани су преко Саве свакодневно гледали Јеврејски логор смрти, одбијам да прихватим ма и примисао да нису ништа знали, свакодневно су током те зиме, '41/42, до маја месеца гледали како душегубка пролази кроз Београд најчешће са Јеврејкама и њиховом децом и притом су живели као да се ништа није догађало, ишли су у биоскоп, у позориште, у кабаре. Данас покушавају да рехабилитују саучеснике тих злочина. Неке који су само неколико година пре тога величали национал-социјализам су канонизовали. Говорим о људскости, о моралу, о одрицању од Бога, о нама. И више од тога, осећам личну одговорност. Сећам се, као шестогодишњака, отац ме је први пут одвео на савско купалиште којем је у залеђу, иза високих топола, само двадесетак година раније био Јеврејски логор Земун. Никада ми о страдању Јевреја у том логору није говорио, као ни о логору на Аутокоманди у чијој смо близини становали. Ћутао је као што је ћутао и Београд, као што је ћутала Србија. То им не могу опростити. Ја немам право да ћутим јер бих ћутањем оправдао убицу властитог детета а тај убица јесте продукт краја XX века.

– *Зашто се роман завршава 1999. годином и бомбардовањем Београда?*

– 1999. година, бомбардовање Србије и браниоци мостова су парадигма апсурда који се уопште може замислити. После тога могуће је или отрежњење или пропаст. Пропали нисмо, дакле, претекло нам је једино могуће решење: отрежњење. Па, хајде да се отрезнимо. “Обала” је мој допринос отрежњењу.

– *Кажете да не бисте писали књиге да нисте доживели личну трагедију?*

– Да. Пре девет година изгубио сам ћерку. Убијена је. Њена смрт је деконструисала сустав вредности који је створио моје биће и мој универзум, утицала је да буквално све преиспитам и васпоставим нови систем вредности и да себе у њему одредим. Њена смрт ме је учинила имуним на лицемерје и корупцију сваке врсте којој смо иначе као појединци али и као скупина, па и као народ свакодневно изложени и на жалост, подложни, све више. Престао сам да сликам јер ми је било потребно снажније изражајно средство. А реч то јесте. Писањем испуњавам сопствени смисао постојања, ваљда је то једини разлог зашто сам добио ову књижевну награду. Други разлог не видим нити га желим.

АРТ ВЕРТИКАЛА

MALI DIV

Osobna iskaznica filma: Prvi zadarski igrani film. Originalni naslov: Mali div (2013). Trajanje: 95. min. Jezik: hrvatski. Zemlja: Hrvatska. Producenti: Sanja Peroš, Igor Goić, Branimir Čakić. Redatelj: Igor Goić. Scenarij: Branimir Čakić. Direktor fotografije: Igor Goić. Montaža: Igor Goić, Marino Grgurev. Uloge: Enio Meštrović, Paola Slavica, Sanja Zalović, Josip Mihatov, Dragan Veselić, Valter Šarović, Josip Major, Jure Aras, Žana Bumber.

Naslov filma posvećen herojima iz sjene, ljudi o kojima se ne piše, predmetom su kolektivnog podsmijeha ili su u svom kraju okarakterizirani kao *redikuli*. Zbog prevelikog suosjećanja prema životinjama, biljkama, stvarima, više nego samim ljudima sve je sudbonosno povezano, u *civiliziranom svijetu* žive oni tako, po svom.

Miču puževe s ceste... Zašto to čine? On ne može zaspati da to ne učini. Psihološka srž. Prepoznajemo se. I sam sam dijelom sebe u toj struji, ističe scenarist filma Branimir Čakić. Glavni glumac Enio Meštrović svakako jedan je od takvih. Zapravo i nije trebao glumiti. Nastavio je biti ono što u stvarnome životu jest. Interes za film ogroman je. Kako vrijeme odmiče rastu i zahtjevi da se ponovno upriliči njegovo prikazivanje i krene u redovnu distribuciju.

Poruka filma: Djelovanje iz samilosti. Samilost kao odrednica čovjeka. Samilost uz milost, za samilost, za dostojanstvo suosjećanja koje oplemenjuje one kojima je stalo... Učiniti za stranca nešto, što malo tko čini, uvijek izložen sredini da ga doživi čudakom. To je jedini ključ filma.

Cilj filma je poticanje suosjećanja. Igor Goić redatelj, bio je dovoljno hrabar. Obratio se Branimiru Čakiću za jednu iskrenu toplu priču. Od rotiranih priča u glavi utemeljenim na osobnim iskustvima, jednako teške u proživljavanju jednih i drugih rodila se ova filmska priča. Lavovski posao obavio je Valter Šarović, iz jasnog razloga, razloga iskustva, *ima nos*.

Protagonisti filma umorni su razmišljanjima o neprijatelju koji nema lice, izloženi stalnim potiskivanjima na marginu, sputavani podmetanjima nisu dobili medijski prostor koji neosporno zaslužuju, a film polako prti put unatoč želji nekih da se o filmu što manje govori. Za pothvate ovakve nužan je strpljiv i uporan rad cijelog tima ljudi. Koliko će vremena proći dok se ekipa oporavi i mentalno i financijski, samofinancirajući se, doslovno svatko je uložio... Igor, Enio, i Branimir najviše su platili.

Poslije prve probne projekcije filma *Mali div* u Kazalištu lutaka u Zadru uplakana i ozarena lica nazočnih ne lažu. Film dira točku u koju treba dirati. Dodiruje emotivnu srž. Poruka je odjeknula. Inspirirani filmom, ono što prije nisu niti zamjećivali, na radost je akterima filma, ljudi su nakon gledanja filma i sami spašavali puževe, mačke i ptice. Vrijednosti su to iznad bilo koje umjetničke poente.

Što će bit s filmom dalje? On ima svoj put. Kao svako umjetničko djelo on živi za sebe. Reakcije su i više nego pozitivne. U okrutnoj sredini za svakoga tko se želi razlikovati ili možda potvrditi kao istinski stvaralac u ovom gradu, što nije tajna, kolektivni oblik izrugivanja je običaj, nagrada je šutnja, mnogi dežurni lajavci su zašutjeli. Baš ta šutnja potvrda je vrijednosti.

Ovaj su film što se tiče glumačke i tehničke ekipe radili profesionalci, među kojima je bilo i amatera, ma što se podrazumijevalo pod tim dvojbenim nazivom. Izvorni amateri u tom nekom obliku su glumaci Enio Meštrović i Josip Major, dok svi drugi glumom zarađuju za život.

Česti komentari na film su: Svaka čast, skoro sam zaplakao. Ili: Zaplakao sam! Čak i *mačo-karakter* nisu ostali ravnodušni. Nitko ne bježi od činjenice da ovaj film nije za svakoga, nijedan film to nije. Ovo je film za ranjive/ranjene duše. Takvih još ima. Film *Mali div* pokazao je: Ima ih!

Financijska limitiranost, vremenska usuglašavanja, pronalaženja slobodnih termina... nužno je bilo improvizirati. Sukoba kreativne prirode nije bilo. Najteže je bilo uskladiti termine. Teško je organizirati ovakvo što. Ne možeš sebi dopustiti luksuz strogosti prema nekome tko radi bez naknade, radi od sebe. Teško je u Zadru naći deset ljudi iz iste branše da kvalitetno komuniciraju pa se pribjelo malome lukavstvu: davno posvađane miriti u međugeneracijskome spoju stvarati nešto novo - film.

Nitko ne žali, čak pitanja idu k tome: Što dalje? A projekti idu dalje. Nude se glazbeno-književni mostovi. Dotaknuti glazbom, zašto ne reći, *Mali div* je glazbeni film, jer glazba često vlada filmom, što glavni protagonisti ne poriču, svoj su osobni autorski projekt izrazili glazbom, jer su u glazbi preko dvadeset godina, što ljudima od struke neće promaći.

Na tom polju, polju glazbe, u gradu Zadru, šutnja, ne/komentar, najveća nagrada koja se može dobit. U glazbenome timu treba istaći: Nikola Špralja, Branimir Čakić, Ivo Ivić, producent, alfa i omega, Ivan Grancarić ton majstor koji je dao golem doprinos i iskustveno obilježio, *spasio zvučnu kulisu* filma.

Cijeli film počiva na odnosu oca i kćeri. Da to nije funkcioniralo taj glumački suodnos, sve bi palo u vodu. Mnogi su na radost zamijetili

da je to najjače u filmu. Uz već spomenutoga Enia, Paola Slavica uspjela se ravnopravno nositi s njegovom karizmom i emotivnom prodornošću.

Nakon mnogih ponovljenih gledanja filma *Mali div*, ekipa je jedinstvena u jednom: da se ponovno snima film *Mali div*, snimio bi se bez ikakvih odstupanja, snimili bi sve isto. Uz rad, kreiralo se, mijenjalo u hodu, nadopunjavalo...

Film, za razliku od kazališta nije trenutačna živa realizacija, on se može nanovo oživljavati dodavanjem sekvenci, što ovom filmu nije prijeka potreba. On je jednostavno pogoden. Ovo je film grada. Neki su navodili zamjerke, kako je odveć lokalnoga karaktera. Pa takav je tragom te konstatacije i *Ta divna splitska noć*, ali ta i takva priča mogla se dogoditi u bilo kojemu drugome gradu. S toliko Zadra u filmu, ovo ipak nije film o Zadru. Netko je negdje rekao kako je ovaj film sniman diljem Zadarske županije, što nije točno. Glavni lik trči od Zagreba do Zadra i tako se kroz film prolazi *Lijepom našom*. Iluzorno je i smiješno naglašavati lokalnost, jer onda bi sve do jednog filma Woody Allena bio podcrtan tom odrednicom što je samo jedna od razina njegovoga filmskog rukopisa. Dvije trećine ljudi koji su film gledali i nešto rekli o filmu *Mali div*, prezadovoljni su filmom. Jedna trećina ljudi je potpuno nezadovoljna filmom iz njima znani razloga s kojima teško i nikako izlaze u javnost. Trećih nema.

Ekipa filma *Mali div* obratila se mnogim uglednicima iz svijeta filma dostupnih ekipi. Učinili su sve da pomognu dok je jedan dio (igrača iz sjene) činio sve da se projekt zaustavi nadajući se da od projekta neće biti ništa, a ako se i privede kraju, da taj uradak neće biti vrijedan komentara. Kad se dogodio film *Mali div* pomeo je sve podmukle igrače iz sjene. Hrvatska industrija filma ne može oprostiti ekipi *Malog diva* što je uspjela napraviti film bez novca.

Izišlo se izvan okvira metropole, izvan centara moći. Amerikanci svoje filmove rade u Hollywoodu i ne samo njemu, a Hollywood nije glavni grad niti jedne savezne države, nije čak ni grad, filmske industrije zasigurno jest glavni i grad, i kao takav izložen je nemilolj konkurenciji mnogih filmskih centara iz Amerike i ostatka svijeta, koji po uzoru na nj, prave svoje Hollywoode.

Misao vodilja ekipi *Malog diva* bila je: nametnuti se kvalitetom. Kvaliteta će nametnuti drugi i drugačiji filmski pogled. Za ovaj film – prvi zadarski igrani film može se slobodno bez i malo pretjerivanja reći: iznikao je iz Zadarske filmske škole.

САТИРИЧНА ВЕРТИКАЛА

ЗАТВОРЕНА ВРАТА

Није било светла. Није било ваздуха. Није видио ништа, гушио се. Појурио је на једну страну, можда право, и ударио у нешто црно, црно у црном. Тупо је звекнуло његово тело, и стропоштало се, а одјекнуло му је: „Моли се, на језеру!“ Отпузао је према средини, и склупчао се. Дрхтао је, била је тама, било је хладно, био га је страх. Онда му се учинило да му се ту зидови примичу. Полако, али неумитно. Пробао је опет да то црнило пробије, и скочио је на другу страну. Ударио је са онолико снаге колико је имао, али оно није узмицало, само се, неумитно, примицало. Вриснуо је.

„Писма са Леутара“, вратио му се одјек. У очајању, окренуо се супротно, а оно је више ударило у њега, него он у то. Готово и пре него што је излетило „Ух“, препрека му је јекнула: „Вијенац је горски!“ „Није могуће!“ вриснуо је, и зајурио се на четврту страну, која је сад већ била ту, на корак, тако да се само пљоштимице залепио, и склизуо на под. Његов клиз није произвео јак удар, и тако му је препрека, готово шапатом, пренела: „Гора је равна!“ Не, не, мора бити излаза, можда горе, синило му је, и поскочио је, али се није скроз ни исправио, а већ је ударио главом о нешто чврсто, а ударац је произвео жесток звук. Забубњало му је у глави, а у том бубњању, разазнао је: „Под Светом си Столицом!“ О, не, можда је излаз доле, и почео је махнито рукама да струже и копа по поду, али није ишло. Било је чврсто, тврдо, каменито, а изненада је осетио и нешто мокро, љепшиво, под својим рукама. Лизнуо је једну руку, па другу.

Била је то крв, али не његова. Схватио је. Крв и тло. Излаза није било.

Изнемогао, без наде, легао је. Све стране су му се потпуно приближиле. Био је то ковчег. Мртвачки.

Горан Кљајић

КВИСЛИНШКА САТИРА

Делили су награде.

Ову, ону, ову, ону, – све награде су они давали.

Имали су пара, сву сатиру су узели под своје окриље.

Није то била велика сатира, али таман онаква каква њима треба.

Окретали су, и обртали: Сад овог, сад оног, па поново, на другој награди, истим редом.

Тачно, није то била велика сатира, а није ни могла бити.

Како би квислинзи могли да произведу велику сатиру.

Срушили би сами себе.

То се не може.

Зато је то била лакрдија.

Прворазредна!

Балкис Славјански - Горан Кљајић

НАЈБОЉИ

Био је низак, и мало дебео. Ваљда је ширином хтео да надокнади висину.

Мада то није лако.

Вероватно је због тога патио. Можда се није видело, али се чуло.

Рекао је: “Ми смо најбољи у Европи!”

Многи нису обратили пажњу, ни тада, ни после, али њему се то допало.

Почео је то понављати, често, па чешће.

Већина није слушала, али се увек нађе, макар групица.

Прво су волили да су са њим, да их виде, да су крај њега, близу, ближе, или барем мало даље, али ту негде, око њега.

Потом се неко досетио.

“Ти си најбољи код нас!” рекао је један, а одмах поновила два-три.

Па се глас пронео.

Његова групица, почела је клицати.

“Најбољи, најбољи!”

Они који су желели да то потврде, код њега, а и код других, прилазили су му, и љубили руку.

Неки је нису ни одвајали од уста.

Као један, баш високи.

Трудили су се многи.

Један, мали, дебео, весео. Други мали, не баш весео, али лако се приклони. И један одебљао, али исто приклоњив.

Тако, сва та дружина се трудила.

Ни он није био незахвалан.

Разуме се да је он најбољи, и да они не могу да га досегну, сем физички.

Али је био праведан, па је одредио другог (подоста даљег), трећег, и тако, до гомиле.

Од гомиле, па навише, сви су имали титуле, и група је савршено функционисала. Опште срање, пардон, стање среће.

За улаз у групу био је потребан рукољуб најбоље списатељске надланице.

Тако се постајао члан, а тиме и припадник: одабране елите најбољих!

Али се, некако, нису јавно, одваживали да из премисе, извуку закључак који се сам наметао, и био недвосмислен.

Ако је он то рекао, а како би он могао не рећи истину, да су они најбољи у Европи, а они су здружено, громко и акламацијски потврдили: да је он најбољи међу њима, и то не тек најбољи, него висок, виши, височији, - него и онај високи што му руку није испуштао из уста (он је љубио десницу, сви други су морали ђон; сем оних што су прилазили с леђа) -, шта се ту још могло додати? Наравно, закључак: ако су они најбољи у Европи, а он међу њима, а да шта је он, него најбољи – у Европи!

Истина, нису они слабо закључивали. Знали су они то, само се о томе ћутало. Онако, док се мало не појави као примисао код оних изван групе. Не треба све отворено рећи, јер ће и изненађење и откриће, тим бити веће.

Да, чекала се Нобелова награда.

(Неку руску, да приме, никако не би волили, мада би још мање одбацили.)

А док се чекала, свратио је Најбољи и до Париза, не би ли пре Главне, добио, рецимо, француски орден Витеза културе.

Али, некако није успело, јер или Французи нису што су били, ил' ти афоризми... Ал' то не треба ни помишљати.

И тако, чека се Главна.

Позив из Стокхолма.

Па, шведски краљ, качи ленту, малом дебелом, у фраку, а сала одушевљено пљешће.

Као и његова група, крај неког тв-а, у главном а и неком другом граду, пљешће још и више.

Јер то је награда и за њих. Сад су они први до првог!

Уосталом, они су то препознали поодавно, и љубили ту руку.

(Неко и отпозади.)

И док се чека тај велики, и неминовни догађај, добро је свратити у неки мали град, варошицу, или бар село, и добити диплому, за најбољег, за животно дело (ако се чује да је неком то додељивано), за нешто већ тако, како су чули да је већ негде било.

Јер ће велико доћи.

Треба само села обићи.

Сада је све под контролом.

Они су имали Вођу.

Он је имао крдо.

Здушно су му сви стали – иза!

Биљана Котур

СУСРЕТ У АУТОБУСУ

Стајала је на станици и чекала. Изненада су се створили поред ње, њих двоје, са жељом да уђу у исти аутобус.

Осетила је болан грч у стомаку и загњурила лице у шал, да га не виде. Размишљала је брзо шта да уради. Ако пропусти овај, следећи долази тек за пола сата, а зима се увлачи у кости. Стисла је зубе и решила да уђе.

Мушкарац је ушао на средња врата, девојка на предња. Пратиће њега, решила је. Полако му се прикрадала иза леђа, лица скривеног. Када он направи корак, она направи пола. Правила се да гледа кроз прозор, а испод ока је севала лево-десно погледом, да је не заскоче, да може да побегне на следећој станици, ако затреба...

Напетост је у њој расла. Шта ако јој приђе девојка и обрати јој се? Прошли су једну станицу. До када ће трајати њена агонија? Ох! Кренули су према вратима, силазе. Осетила је огромно олакшање.

Поново је нису ухватили БусПлус контролори.

KRČMARICA I PIJANCI

Pijanac je stajao za šankom. U sljedećem trenutku se srušio na pod. To je sve vidio gospodin sa šešišrom koji se nije ni makao.

I jednog i drugog posmatrala je krčmarica jer je imala pauzu između dvije porudžbine. Nekoliko pića kasnije i onaj gospodin sa šešišrom pada pod sto.

Ovo je zapazio lovac koji je, vraćajući se iz lova, svratio na jednu vruću da se malo zgrije.

Krčmarica je i ovo registrovala.

Kako se lovac našao na podu ne znamo, jer je i krčmaricu nešto oborilo.

Pošto više nema hroničara sa ovoga mjesta, dalja priča je nemoguća. Samo mi se čini da se krčmarica i lovac nijesu srušili od pijanstva. Iz opravdanih razloga njihov slučaj nijesam do kraja pratio. Kažu da su me našli patosiranog sa ko zna koliko promila alkohola u krvi.

KRAVA SKRETNIČARKA

Sudar vozova je bio neizbježan. Iako je i jedan i drugi kasnio u polasku, to im nije smetalo da se nađu na vrijeme.

Na obližnjem uzvišenju čobanin je čuvao kravu, a onda je primijetio da mu se izgubila. Sama je prešla prugu i došla da se napoji vode. Na mjestu gdje potok žubori, na par koraka odatle, nalazila se mehanička poluga za upravljanje skretnicom.

Čobanin je ponovo prispio, kao i uvijek u to vrijeme. I uvijek ga probudi sudar vozova baš na tom istom mjestu. I onda pode da traži kravu. I uvijek je nađe gdje se češe o mehaničku polugu skretnice koju pritom nemarno spusti kad ne treba.

СТЕЗАЊЕ

– Е, тако ти је, мој Милисаве, оде најзад онај Млађан, министар финансија!

– Јес', оде, богами! И дође на његово место овај млађани Лазар, ко да га је сам Бог послао, и то чак из Америке! Како га само тамо нађоше?

– Ма, прате они те способне, будуће кадрове, такорећи експерте, свуда по свету.

– Је л' си видео какву само браду има, а млад човек, такорећи младић! Па, како је смирен и умерен у причи?

– Па, како нисам видео! Тамо, на тим њиховим Универзитетима, тешко се улази, али зато оданде излази експерт до експерта за разне области, што природних, што друштвених наука.

– Нама би изгледа требали експерти за све области! Него, је л' си видео, чим је завирио у наше финансије, одмах је закључио да ситуација није добра, а прва мера је стезање каиша!

– Јес', Сунце му његово пољубим, види се да је начитан! А прво ћемо ми, пензионери, да осетимо те његове „нове“ мере. Па, мени је, бре, ово седамнаести пут да слушам о стезању каиша, ако није и осамнаести пут!

– Море...

– Какво црно море, нисам видео ни плаво, ни црвено...

– Ма, хтео сам да кажем да ми више не можемо да стежемо каиш, стигли смо до краја.

– Мора, Милисаве, мора, још да стежемо, да би ови млађи, што долазе после нас, могли боље да живе.

– Па, тако су причали и наши стари, а ја да не одох једном до Врњачке Бање преко Синдиката предузећа, свет не бих видео. А моја сирота Живослава ни до болнице није могла, а камоли до бање. Кад си стар, ко те пита! А, сањам тако, Радисаве, идем улицом у црном оделу на штрафте, бела испеглана кошуља, кравата, онако, црвенкаста...

– Трула вишња!

- Јес, таква, много волим ту боју, па нов шешир на глави, а руке држим позади на д... на леђа и свиркућем неку песмицу...
- Је л то теби крче црева?
- Изгледа да су моја. Можда сам много затегао каиш!?

AFORIZMI

Danica Mašić

KO VEDRI I OBLAČI ODGOVARA MU SVAKO VREME

- Afera aferu smanjuje.
- Vladin tim ne igra glavom.
- Ovce bleje i kada im jaganjce kolju.
- Zbog usijanih glava gori nam pod nogama.
- Ko založi državu na kocku zapali ceo narod.
- Da je ćutanje zlato potvrđuju oni koji ga imaju.
- Izgradili su odnose. Sada odnose izgrađeno.
- Teniser podiže reket u vis, a političar u banci.
- Plaše me političke kurve. One ne podležu pregledu.
- Vrana vrani oči ne vadi. Neće slepca za svedoka.
- Vlast mnogo obećava. Moramo joj obezbediti školovanje.
- Vođa radi kao daljinski upravljač. Čim ga pritisnu, menja program.
- Vlast koja prisluškuje narod ostaje gluva na ono što čuje.
- Vlast osluškuje kako narod diše. Po načinu disanja zaključuje da spava.
- Postignuta je revnoteža. Zemlja je siromašnija za onoliko, za koliko su bogatiji političari.

Васил Толевски

* * *

Наша политика је као вавилонска кула.
Сви причају, а нико никога не разуме!

* * *

Како је лепо било време када су постојали целати.
Бар се знало ко ће да вам скине главу!

* * *

Још нисам видео државног функционера у лудници!
А и шта би радио међу паметнијима од себе?!

* * *

У римско време коњ је могао бити само сенатор.
Данас нема ограничења.

* * *

Људима су се отворили очи захваљујучи онима
којима је дупе зинуло за власт!

* * *

Код нас нема стоке неопеване. Нашој стоци чак и химну свирају!

* * *

Достојевског ће упамтити по његовом Идиоту. Нас – по нашем!

* * *

Наши целати уместо капуљаче носе кравате!

* * *

У изборној кампањи највише крокодилских суза
лију они од којих је народ проплакао!

* * *

У речницима и лексиконима шушумига је погрдна реч.
Само код нас је – кадровски потенцијал!

* * *

Хлеб који једемо данас сутрашњи је. Ми смо људи будућности!

* * *

Хвата ме страх за будућност моје деце. Одлични су ђаци.

Vitomir Ćurčin

* * *

- Opet smo ostali kratkih rukava, a sad od nas traže da zasučemo rukave!
- Ako istoriju pišu pobednici, onda je ona loša učiteljica života!
- Na splavu je šank zatvoren - vođa nas prevodi žedne preko vode!
- Svet treba da bude mnogo pažljiviji prema nama – mi smo vrsta u izumiranju!
- Nezaposleni su naša velika izvozna šansa!
- Dok gradimo put u svetlu budućnost, ostali putevi su nam puni rupa!
- Imamo strpljenja da čekamo bolji život, samo nam godine nedostaju!

Жељко Марковић

* * *

- Иако смо кост и кожа, добродошли смо као топовско месо.
- Закон је ступио на снагу, али га нећемо примењивати на силу.
- У транзицији смо сви нешто добили. Највише је оних којима је припала мука.
- Држава је с муком стекла милион незапослених. С другим милионом ће ићи лакше.
- Картонска насеља се не граде на дивље. Све је покривено папирима.

Deana Sailović

* * *

- Sve u životu ide iz glave. Nema tu baš neke velike pameti.
- Neke životinje su zaštićene zakonom. Neke imunitetom.
- Najvičniji posmrtnim govorima su oni koji su te pokopali!
- Ko o čemu, đon o obrazu!
- Sud se najlakše iznese nad praznim tanjirom.
- Na poslu sam kao inventar. Samo čekam da me otpišu.
- Govorim uvek u svoje ime. Tako mogu da se uvek vadim na neuračunljivost!
- Ako ne birate sredstva da bi došli do cilja bar koristite kontracepciju!
- Iskrenost se uvek isplati. Osim ako ne želiš na njoj da zaradiš.

Дивна Бијелић

* * *

- Ери виртуелног царства потребни су само воајери.
- Пре него потрчи за женом насталом од ребра, мушкарац би требало да провери да ли су му све кости на броју.
- Како нам је кренуло у реали, ускоро нећемо постојати ни виртуелно.
- Знала сам да после земље на ред долази вода. Продато!
- Тако ми камена, одустајем, рече Сизиф напуштајући Балкан.
- Мизантроп и људождер су сјајан тим. Други једе све што први не воли.
- Није нужно писати. Улаз у антологију најсигурнији је преко странке на власти.
- Да је Ева знала колико је јабука здрава, сигурно је не би дала своје сапатнику.
- Иако им је црвена симбол, они никад поцрвенели нису.
- Да слушам шта ми говоре иза, не бих била испред.
- На конгресу људождера утврђено је да је најбољи специјалитет човек који редовно посећује теретану.
- Да патријархат није имао рупу, Клара Цеткин не би имала пролаз.

Snežana Marko-Musimov

* * *

- Po mucu se poznaju junaci, po krčenju creva gladni stomaci.
- Ne ograničavam mozak samo na pozitivne informacije, u protivnom bi bio prazan.
- Političari ispadoše najveći sanjari, pola svog životnog veka na nogama (budni) prespavali.
- Smanjuje se broj nezaposlenih. Popunjavaju grobna mesta.

Srđan Simeunović Sendan

* * *

- Političari su sjajni glumci koji kroz ozbiljne role zasmejavaju narod do ivice suza.
- Sada trepnemo samo kad kažemo istinu.
- Bolje je da čutiš. Osudiće te ako baš svima kažeš da si opelješio svoju firmu.
- Sedam sudija iz sedam partija, sa sedam presuda.
- Kada bi se plaćao porez na korupciju država bi se napokon trгла iz krize.
- TABLA SA PORUKOM NA ULAZU U ZEMLJU:
Ako tražiš pravdu, na progrešnom si mestu.
- U zemlji gde nema nevinih najbolje je da se sudovi i milicija prodaju stranom partneru.

PRAVDA

Prvi deo

- Koliko košta pravda u Srbiji?
Ne pitaj, nemaš tih para.

Drugi deo

- Ne tražimo pare, tražimo samo pravdu.
Prvo nađite pare, pa će biti i pravde.

Treći deo

- Pravda je samo jedna,
od slučaja do slučaja
i čoveka do čoveka.

O AUTORIMA

Živojin Ivković, rođen je 1953. godine u Donjem Milanovcu. Po obrazovanju je pravnik, diplomirao je na Pravnom fakultetu beogradskog Univerziteta. Bavio se slikarstvom; imao je dve samostalne i više kolektivnih izložbi. Piše lirsku prozu, kratke priče, pripovetke i romane. S vremena na vreme objavljuje priče i minijature. Od 2005. godine živi na imanju van Beograda i savremene civilizacije, koji su mu sve manje potrebni. Trenutno piše roman zasnovan na istinitom događaju koji odslikava posledice poremećenosti srpskog društva s kraja XX i s početka XXI veka, delo biografsko-autobiografskog karaktera, pod radnim naslovom *Anatomija zlodela*, kao i roman *Porečki rečnik sinonima*, posvećen žrtvama totalitarizma.

Branislava Sovilj (Beograd, 1966.) Diplomirala na Filološkom fakultetu Univerziteta u Beogradu. Radi kao bibliotekar. Objavljivala je kratke priče u periodici, uglavnom putem književnih konkursa. Objavljivala je i prevode sa ruskog i engleskog (poezija i esejistika). Poslednji objavljeni tekst: priča u zbirci „Prostor za mokrog psa” u izdanju Gradske knjižnice, 2012., po konkursu „Priča za mlade”.

Veljko Bosnić, prof sociologije, Svilajnac. Rodjen 1956 u Drvaru, BiH. Piše poeziju i prozu i čeka poziv izdavača za objavljivanje zbirke priča i poezije.

Nikola Šimić Tonin, Busovljak, a rođen, 8. siječnja 1962. Crkvice - Zenica, BiH. Pjesnik, pripovjedač, putopisac, romanopisac, dramski pisac, pisac za djecu i eseist, pisac udbenika, književni, kazališni, likovni kritičar i tekstopisac. Aktivno se služi njemačkim, ruskim i talijanskim jezikom. Sustavno radi na sebi, pobornikom je cijeloživotne naobrazbe, nastavljajući daljnje školovanje uz rad. Zaposlenik Zadarske privatne gimnazije. Objavio veliki broj pesničkih, prozних dramskih knjiga i udžbenika. Član je: DHK HB, HKD, MH, Međunarodne haiku asocijacje, UHTS (United Haiku and Tanka Society), Društva hrvatskih skladatelja, LUK, HKD Napredak, Jutro poezije i drugih književno-kulturnih udruga. Višestruko nagrađivan.

Dorđe Aćimović. Rođen 1981. godine u Beogradu. Veterinar. Bloger. (Pesnik. Pisac.) Sportista. (Košarkaš. Biciklista.) I šetač pasa. Živi, piše, šeta, trči i vozi u Beogradu.

Nenad Živković, rođen 19. 11. 1963. u Velikom Gradištu. Do sada objavio tri romana Hologram, Spirala i Grof Bezljudov, zbirku pesama Fatamorgana, zbirku priča Totalno bezvezne priče, kao i jednu koautorsku zbirku pesama u korist izgradnje avalskog tornja Halo, Avala! Objavljivan u „Književnim novinama“, „Svitac“, „Književna reč“; zastupljen u više antologija kratkih priča i pesama. Pesme su mu prevedene na engleski, poljski i italijanski jezik. Živi i radi u Beogradu.

Srdan Simeunović Sendan, rođen je 1966. godine u Beogradu. Piše poeziju, poeziju za decu, prozu, aforizme, eseje. Objavio je desetak knjiga: *Dveri nesna, Samotno stepenište, Empirejski vrtovi, Izokrenuti meridijani i sedam razloga za napuštanje poezije, Ne prebrojavaj (me), Kratko=Short, Hazard(der)ski rečnik, Prepoznat, Pesme iz Bebonije* i dr. Član Udruženja književnika Srbije i predsednik Društva književnika Beograda. Uspešno se bavi i kantautorskim radom.

Aleksandar Novaković Rođen je 1975. godine u Beogradu. Piše romane, drame, aforizme, pesme i kratke priče. Diplomirani istoričar (Filozofski fakultet, Beograd, 2002) i dramaturg (Fakultet dramskih umetnosti, Beograd, 2004). Stekao zvanje magistra nauka o dramskim umetnostima iz oblasti studija pozorišta 2006. godine. Doktor nauka o dramskim umetnostima iz oblasti studija pozorišta (2012). Drame su mu izvođene U Srpskom narodnom pozorištu, Novi Sad, Narodnom pozorištu Užice, pozorištu Pinokio... Objavio više knjiga drama, aforizama i romana. Dobitnik je nagrade *Josip Kulundžić* za izuzetan uspeh na polju dramaturgije (2004).

Vida Nenadić je rođena 27. 08.1964. godine u Užicu. Diplomirala je na Poljoprivrednom fakultetu u Beogradu 1988. godine. Zastupljena je u više novina, časopisa, zbornika, antologija i elektronskih medija na srpskom i engleskom, a neke njene pesme su prevedene na bugarski, makedonski i nemački jezik. Do sada je objavila više knjiga poezije, kao i „Zoo Called London“, roman, 2008. (nagrada DERETA 2008.). Član je Udruženja književnika Srbije.

Branka Selaković Milošević je podena 4. februara 1985. godine. Diplomirala je filozofiju na Filozofskom fakultetu, Univerzitet u Beogradu. Bavi se pisanjem poezije, proze, drama, eseja. Objavila je: Romani: „Narcisi bojeni crno“, (2006, 2013); - „Kapija“, (2009); - „Ljuta sam“, (2011). Za svoj književni rad je nagrađivana. Priče i pesme su joj prevedene na nekoliko stranih jezika: engleski, španski, indonežanski, norveški, nemački. Član je Udruženja književnika Srbije. Radi kao novinar u Radio Televiziji Srbije, Radio Beograd 1. Živi i radi u Beogradu.

Anica Garić. Rođena 19.06.1974. u Srpskoj Crnji. Po zanimanju sam dipl. komunikolog, radim u Narodnoj biblioteci "Đura Jakšić" u Srpskoj Crnji. Do sada sam izdala dve zbirke poezije.

Saša Mičković je srpski pesnik, rođen je u gradu Špital, Austrija, 1980. godine. Sada živi u Rači Kragujevačkoj. Piše sonete i sonetne vence u kojima su primenjene različite tehnike ove zahtevne, kraljevske forme. Začetnik je sonetne forme koja je nazvana „Klepsidrični sonet u ogledalu sa akrostihom“, koji je retrogradni i može se čitati u oba smera. Objavio je četiri knjige poezije: Jastreb u oluji (2011), Božanska Srbija (2012), Račanski pesnički svitak (2013) i Duhovna zarenja (2014).

Aleksandar Arizanović, rođen je 30. aprila 1986. godine. Student. Ima objavljenu jednu knjigu pesama. Najmlađi član Društva književnika Beograda.

Branko Ječmenica, student na Građevinskom fakultetu u Beogradu.

Denis Randelović je rođen 16. 10. 1987. godine. Diplomirani žurnalista, završio Filozofski fakultet, departman za novinarstvo, Univerziteta u Nišu.

Radojka Ušurel, rođena 27. avgusta 1958. godine u Vršcu, gde živi i stvara. Radi u Opštinskoj upravi Opštine Vršac. Od 2000. godine kada počela da učestvuje na pesničkim konkursima objavljeno joj je 30 pesama i šest kratkih priča u različitim zbornicima.

Mirjana Novokmet, rođena je u Beogradu, 1958., gde je diplomirala na Fakultetu likovnih umetnosti. Kao slikarka, imala je osam samostalnih i više zajedničkih izložbi. Član je ULUS-a. Kao književnica, do sada je objavila trinaest knjiga, koje je sama ilustrovala i opremila: *Izazov nepoznatog*, *Sećanje na početak*, *Pećinski crteži*, *Želja za dodir*om, *Arijadnino klupko*, *Prestiziranje svetlosti*, *Prostorna kombinatorika*, *Glineni golub leti u nebo*, *Srebrne senke* kao i romane: *Papirni ždralovi*, *Arlekin i Luna*, *Erosova strela*, i *Škica za vremeplov*. Dobijala je nagrade za književno stvaralaštvo. Član je UKS.

Mirjana Danilović, rođena je 1953. godine u Krnjevu. Živi i stvara u Beogradu. Završila je Medicinski fakultet. Piše poeziju i prozu. Objavila je knjigu pesama *San o ptici*, knjigu pesama za decu *Baš neću* i roman *Jorgovan za Čajkovskog*. Zastupljena u Antologiji boemske poezije i dobitnik više književnih nagrada.

Đorđe Bogojević rođen je 1988. godine u Šapcu, gde je završio osnovnu i srednju školu. Diplomirao na Odeljenju za etnologiju i antropologiju Filozofskog fakulteta u Beogradu. U novembru 2012. iz štampe mu je, kao autorsko izdanje, izašla knjiga pesama „Ulični jauci“. Dobitnik više književnih nagrada za poeziju.

Tamara Lucić Dinić rođena je 25. 12. 1975. godine u Zaječaru. Osnovnu školu i gimnaziju završila je u Negotinu, a Ekonomski fakultet u Nišu. Piše poeziju i prozu i objavljuje u mnogim časopisima i zbornicima. „Trn u slepoočnici – metak u oku“ je njena prva samostalna knjiga. Saraduje sa raznim časopisima iz oblasti kulture i umetnosti – Diogen, Avangrad, Fanzin pobuna umetnosti, Arsenik, Buktinja itd. Živi i radi u Negotinu.

Jelena Mitić (TićMi) rođena je 21. februara 1995. Do sada je osvojila više nagrada na književnim konkursima i festivalima. Novinar je sajta *Provera*, i voditelj i urednik emisije *Provera Mikroфона* na Radiu 016. Pohađa Srednju ekonomsku školu u Leskovcu, gde i živi.

Katarina Fiamengo, rođena 10. marta 1984. u Kladovu. Živi u Beogradu. Završila X beogradsku gimnaziju, apsolvant skandinavistike. Radovi su joj objavljeni u književnim časopisima i

portalima), kao i zbornicima. 2007. objavila prvu knjigu pesama „Profili“. 2008. godine osvojila 1. mesto na Festivalu kulture mladih u Knjaževcu i na književnom festivalu u Plužinama (nagrada Spasoje Pajo Blagojević, Crna Gora), koji joj je 2009. objavio drugu zbirku poezije „Veče pre“. Osvojila više nagrada na književnim festivalima. Pesme su joj uvrštene u više zbornika poezije. Urednica poezije u elektronskom časopisu „Afirmator“. Piše poeziju, haiku i priče.

Goran Radičević, Risan, Crna Gora.

Miloš Ristić rođen je 24. 04. 1984. godine u Kruševcu. Kratko vreme proveo na studijama prava u Nišu i klasičnih nauka na Filozofskom fakultetu u Beogradu. Diplomira iz Srpske književnosti i jezika na Filozofskom fakultetu u Nišu. Od tada ne radi. Živi i preživ(lj)ava u Kruševcu. Objavio tri samostalne knjige poezije, kao i knjigu književnih kritika (studija) o delima borskog i leskovačkog pisca Dragog Tasića. Priredio je knjigu poezije *Život na Balkanu* sa 46 pesnika iz Srbije, Hrvatske, BiH i CG (2013). Saradnik je nekoliko književnih časopisa. Uređuje i vodi regionalni pesnički konkurs *Konkursno*. Ima nekoliko književnih priznanja. Četvrta knjiga pesama, svojevrsni dnevnik u stihovima, *Podignuta zastavica* (u podnaslovu: *Dnevnik fudbalskog sudije*) objavljena je 2013. godine u elektronskom izdanju.

Jaroslav Kiš je rođen 26. 12. 1974. u Zemunu. Kao srednjoškolar objavljivao pesme u časopisima na slovačkom, ali i na srpskom jeziku. Poslednjih godina objavljuje pesme u časopisima i zbornicima za poeziju. Autor dve knjige pesama. Knjiga pesama *Izvan svakog zla* dobitnik je povelje *Pegaz* za 2009. godinu. Pored pisanja bavi se i vajarstvom. Fotografije radova objavljuje kao ilustracije u časopisima za umetnost i književnost. Živi i stvara u Staroj Pazovi.

Ljutimir Rundić, rođen 1959. godine u Sokolcu (BiH), radni vek proveo je kako vojni pilot. Živi i stvara u Loznici. Objavio je tri knjige pesama, osim toga piše kratke priče, eseje i recenzije. Dobitnik je više nagrada i povelja za svoj književni rad. Objavljuje u mnogim književnim časopisima i edicijama. Zastupljen je u više od 30 „Zbornika“ poezije.

Dragan Stodić, novinar, publicista. Član nezavisnog udruženja Srbije – Nuns. Osam objavljenih knjiga. Nagrađivan za svoju poeziju. Piše i objavljuje poeziju, haiku poeziju, monografije, eseje i knjige o poznatim ličnostima.

Zoran S. Piljević rođen je 22. 06. 1965 godine u Prištini. Član Udruženja Književnika Srbije. Objavljene knjige: *Fenjerska svetla* (1995), *Noć svete slike* (1997), *Severni put* (2008), *Beleške iz Āla i druge* (2009). Ima i dve knjige u rukopisu.

Marija Ruvidić, rođena u Šapcu, 22. 06. 1984. godine, gde je završila Gimnaziju, smer društveno-jezički, a potom i Visoku poljoprivrednu školu strukovnih studija. Prvu knjiga poezije “Začarani vrt duše” objavila je 2012. Dobitnik više književnih nagrada i priznanja. Živi u Beogradu.

Miloš Pasuljević, rođen je u Kragujevcu 21. 5. 1986. godine, gde trenutno i živi. Pišem pesme od svoje 14. godine. Osvajao je književne nagrade i radovi su mu objavljivani u zbornicima.

Nikola Radić je apsolvant francuskog jezika i književnosti. Pevač, perkusionista i tekstopisac u bendu *Barka Dilo*. Piše isključivo poeziju, od 2011. godine. Imao svoje poetsko-muzičko veče, učestvovao na nekoliko pesničkih večeri u Beogradu. Pesme su mu objavljivane u zbornicima kao i na web-u. U svom radu najčešće spaja muziku i poeziju. Piše na srpskom, engleskom i francuskom jeziku. Živi, radi i stvara u Beogradu.

Slobodanka Živković rođena je 1951. u Aleksincu. Objavila je pet knjiga poezije. Autor je većeg broja eseja iz oblasti književnosti, adaptacija, dramatisacija i režija tekstova za decu. Prevedena je na engleski, poljski, slovenački i italijanski jezik. Zastupljena je u časopisima, zbornicima i antologijama poezije. Nagrađivana za poeziju. Živi u Aleksincu.

Miša Lazar je rođen 1957 godine u Torniku kod Ljubovije. Do sada je objavio sedam knjiga poezije, jednu knjigu pripovedaka, jedan roman i dve prozne knjige o starom govoru Azbukovice. Dobitnik mnogij književnih nagrada i zastupljen u antologijama. Živi i stvara u Beogradu.

Vera Pavlović, završila je Pravni fakultet u Beogradu. Piše poeziju i prozu. Objavila je knjigu poezije. Bila je dobitnik *Nagrade Scene Crnjanski* za priču. Objavljuje u književnim časopisima i periodici. Živi i stvara u Beogradu.

Cvijeta Zekić Jurišević, rođena je 12. 04. 1949. godine u selu Tršiću, kod Zvornika. Profesor. Do sada je objavila devetnaest knjiga poezije i proze, od čega četrnaest samostalnih: *Između dva beskraja*, *Prosuta sećanja*, *Pevaju dubine*, *Miris života*, *Matija (poezija za decu)*, *U konaku ptica*, *Normalna pojava*, *U susret suncu*, *Savremeni pisci u anegdotama*, *Nad vidikom*, *Savremeni pisci u anegdotama 2*, *Savremeni pisci u anegdotama 3*, *Vek zaborava*, *Kratke priče* i pet zajedničkih (sa grupom autora). Živi i stvara u Beogradu. Član je Udruženja književnika Srbije.

Dušan D. Živančević, rođen je u Dobanovcima u Sremu. Po zanimanju je inženjer vazduhoplovstva i pravnik. Do sada je objavio deset samostalnih knjiga poezije i proze i pet sa grupom autora. Zastupljen je u devet antologija - /poslednja na francuskom/ kao i u više zbornika i književnih listova. Pesme su mu prevedene na engleski, ruski, francuski, nemački i švedski jezik. Dobitnik je mnogih domaćih i stranih priznanja. Predsednik je Književnog kluba „Ivo Andrić” – Zemun. Potpredsednik Saveza književnika u otadžbini i rasejanju kao i osnivač Prve pesničke kolonije „Srem” – Dobanovci. Član je Udruženja književnika Srbije.

Zorica Milosavljević Zora (1945), Malo Orašje (Smederevo). Objavila samostalne knjige pesama: *Klatno*, *Zorilo u prozoru*, *Bistre i mutne vode*, *Mozaik pomenih kockica*, *Sedam Vlašića*, *U božjoj bašti* i *Stišani vihori*. Član je Udruženja književnika Srbije. Živi i stvara u Beogradu.

Stojan Ratković, rođen je 26. januara 1964. godine. Ima jednu objavljenu knjigu poezije. Pesnik specifičnog književnog govora i nespornog talenta pred kojim je budućnost. Živi i stvara u Beogradu.

Predrag Banjeglav, rođen je 1947. godine u Novim Karlovcima. Član Udruženja književnika Srbije (2003) i Društva književnika Vojvodine (2004). Osnivač i predsednik Kluba književnika „Pavle Marković Adamov” Novi Karlovci (2005). Objavio je dve knjige pesama, pet romana i jednu knjigu priča. Bavi se i vajarstvom. Živi i stvara u Novim Karlovcima.

Divna Bijelić, diplomirala na Pedagoškoj akademiji u Novom Sadu, Učiteljskom fakultetu u Somboru i magistrirala na Fakultetu političkih nauka u Beogradu. Objavila je dve knjige poezije, jedan roman i jednu proznu knjigu, kao i studiju *Poreklo i teorija aforizma*. Član je Udruženja književnika Srbije, Društva književnika Vojvodine i počasni član Društva književnika Beograda. Zastupljena je u mnogim antologijama. Živi i stvara u Novom Sadu.

Zoran D. Živković, rođen je 3. maja 1966. godine u Mračaju (Bosansko Grahovo). Objavljene samostalne knjige pesama: *Nebo je uvek iznad* i *Pesme o izgubljenom moru*, kao i *Haiku cvet* (*A Haiku Flower*), sa Tatjanom Stefanović.

Ljubomir Vujović, rođen je 1952. godine. Završio pravni fakultet. Piše poeziju, priče i aforizme. Objavio knjige poezije: *Modra škrinja*, *Noć punog meseca*, *Boje sna*, *U svetlosti mrak*, *Bezmerja*, kao i knjigu aforizama *Ne brinite, svaka slučajnost je slučajna*. Objavljuje u književnoj periodici. Dobitnik mnogobrojnih književnih nagrada. Član Udruženja književnika Srbije.

Nenad Radoš, profesor književnosti. Objavio je više knjiga i dobitnik je mnogih književnih nagrada. Objavljuje u književnoj periodici. Prvenstveno piše prozu, ali se ogleda i u poeziji. Bavi se esejistikom. Živi i stvara u Beogradu.

Gordana Čulibrk, rođena je 1952. Živi i stvara u Beogradu. Prozu i poeziju objavljuje u periodici. Za pripovetku *Vučica* dobila je Nagradu Scene Crnjanski. Objavila je: *Snaga otiska*, knjiga poezije i *Pusto ostrvo u srcu civilizacije*, roman. Prevedena je na francuski i engleski jezik. Zastupljena je u više antologija.

Vasa Radovanović, rođen je 1961. godine. Živi i stvara u Beogradu. Objavio je pet knjiga pesama: *Blesav grad*, *Boemska priča*, *Boja, miris, zvuk*, *Krik sebra* i *Kap bistre vode*. Preveden je na francuski, engleski, japanski i turski jezik i zastupljen u više antologija. Član je Udruženja književnika Srbije.

Zoran Antić, rođen je 1976. godine u Novom Sadu. Pisanjem klasične poezije bavi se od detinjstva, a haiku piše od 1996. godine. Pesme su mu objavljivane u knjigama, zbornicima, časopisima, elektronskim magazinima. Pored srpskog jezika, pesme su mu objavljivane i na engleskom, nemačkom, ruskom, bugarskom, japanskom i drugim jezicima...

Ladislav Varga (1962), publicista i novinar. Objavio dela: *Mozaik žitelja iriških* (2001) monografija, *Jevanđelje po nama* (2003) drama, *Malo mesto velike tuge* (2008) novela, *Čovek filigranskog detalja* (2012) romansirana biografija, *Utočište ranjenih duša* (2013) zbirka priča i pripovetki, *Opelo za boema* (2013) roman. Dobitnik mnogih književnih nagrada, zastupljen u antologijama i u časopisima.

Spomenka Soskić, rođena u Zrenjaninu. Završila Filološki fakultet na katedri za opštu književnost i teoriju književnosti u Beogradu. Na istoj grupi završila i master studije. Živi i stvara u Mladenovcu.

Goran Kljajić je rođen 1955. godine u Čapljini. Bavi se pisanjem, uglavnom satiričnih formi. Objavio je nekoliko knjiga satiričnih priča među kojima su najzapaženije *Najbolji smo* i *Druže moj*, knjigu aforizama *Cinična logika* i knjigu „kratkih misli, uz duže primisli” *Opažanja*. Idejni je osnivač i urednik Međunarodnog časopisa za satiru, humor i karikaturu „Nosorog“. Živi u Banja Luci.

Perica Jokić, rođen 1962. Objavio sedam knjiga (aforizmi, drama, roman u baladi, satirične priče). Objavljivao u štampanim izdanjima. Zastupljen u mnogobrojnim antologijama. Dramom “Lift”, na anonimnom konkursu Televizije Crne Gore, osvojio je otkupnu nagradu. Prevođen na ruski, engleski, slovenački i makedonski jezik.

Danica Mašić (Aleksandrovo, 1944), aforističar i enigmata. Gimnaziju i Višu pedagošku školu završila je u Zrenjaninu. Aforizmi su joj objavljivani u brojnim listovima i časopisima. Objavila je knjigu aforizama *Svako vreme ima prvo lice* (1997). Zastupljena je u antologijama i zbornicima. Prevođena je na ruski, češki i makedonski jezik.

Vasil Tolevski je rođen 1956. godine u Budimpešti. Piše aforizme, humoreske, monodrame, skečeve i satirične tekstove. Objavio autorske knjige aforizama: *Četiri koraka do istine*, *Muzika za gluve*, *Isuse*, *Lucifer nas zove*, *Makedonijo majko, ko mi je otac* i više zbornika aforizama i aforističara. Zastupljen u mnogim zbornicima i antologijama aforizma. Živi i radi u Skoplju.

Vitomir Ćurčin, rođen je 22. 09.1948. godine u Zrenjaninu. Po zanimanju sam diplomirani inženjer elektronike i telekomunikacija. Bavi se pisanjem satiričnih priča, aforizama i političkih kolumni.

Željko Marković Rođen je 1961. godine u selu Mazoču kod Foče u BiH. Živi u Čačku. Po obrazovanju diplomirani ekonomista. Piše aforizme. Objavio je knjigu aforizama *Istina o nama*. Aforizmi su mu objavljeni u više zbornika i almanaha.

Deana Sailović, Sremski Karlovci. Rođena je u Sarajevu 1971. Aforizme je objavljivala u elektronskim i štampanim medijima. Prvu samostalnu knjigu *Princeza na zrnu razuma* objavila je 2013.

Snežana Marko-Musinov (1958). Živi i stvara na teritoriji opštine Zemun. Poezija i kratke priče su joj objavljene u štampanim i elektronskim zbornicima.

Biljana Kotur, rođena je 1. aprila 1972. godine u Novskoj. Živi i stvara u Beogradu. Piše poeziju, kratke priče, bajke, blogove... Do sada je objavila dve knjige pesama: *Vetrovanje* i *Ispovednica*. Veoma je aktivna u blogerskom svetu. Dobitnik više književnih nagrada.

SADRŽAJ:

Uvodna reč	3
PROZNA VERTIKALA	
Živojin Ivković – Kada je grad okretao glavu	7
Branislava Sovilj – Procesija	10
Ivan Zlatković – Varoški azbučnik smrti	18
Veljko Bosnić – Lice sestre Rade	22
Nikola Šimić Tonin – Antan	28
Đorđe Aćimović – Ako ikada ostarim najverovatnije ću biti...	31
Nenad Živković – Bivša braća	33
Srdan Simeunović Sendan – Otkriće	35
POETSKA VERTIKALA	
Alek Novak – Buduća revolucija	39
Vida Nenadić – Podele	41
Branka Selaković – * * *	42
Anica Garić – Pisma bez imena	45
Saša Mićković – Nevid dani	47
Aleksandar Arizanović – Kad vreme stane	48
Branko Ječmenica – * * *	49
Srdan Simeunović Sendan – Laž	51
Denis Randelović – Sonata	52
Mirjana Novokmet – Glineni golub leti u nebo	53
Radojka Ušurel – Nemi osuđenik	54
Mirjana Danilović – Bekstvo	55
Đorđe Bogojević – Smeće	56
Tamara Lucić Dinić – Strah	57
Jelena Mitić – Reči	58
Katarina Fiamengo – (Samo)zadovoljavanje	59
Goran Radičević – Kralj	60
Miloš Ristić – Mislili su...	61
Jaroslav Kiš – Pogled	62
Ljutimir Rundić – Otadžbina	63
Dragan Stodić – Obučeni u skelet	64
Zoran S. Piljević – Rune na dlanu	65

Marija Ruvidić – Korak unapred	66
Miloš Pasuljević – Hodanje unatrag	67
Nikola Radić – Reč	68
Slobodanka Živković – Ravnodušnost u pokušaju	69
Miša Lazar – Ubice	70
Vera Pavlović – Prah	71
Cvijeta Jurišević – Čujem reči nestaju	72
Dušan D. Živančević – Ona i mi	73
Zorica Milosavljević Zora – U času mrklom	74
Stojan Ratković – Sa taktom u mjeri	75
Predrag Banjeglav – Vino si bila	76
Divna Bijelić – Golub i Bog	77
Zoran D. Živković – Ne umre reč	78
Ljubomir Vujović – Sanjalica	79
Nenad Radoš – Na pesnike ne ličim	80
Gordana Čulibrk – Bila sam	81
KNJIŽEVNE VERTIKALE ZA DECU	
Vasa Radovanović – Zaljubljanje	85
Nikola Šimić Tonin – Kraljevna u kapi rose	86
Mirjana Danilović – Špatula	87
Zoran Antonić – Letnja bajka	88
ESEJISTIČKA VERTIKALA	
Ladislav Varga – O Njegošu	93
Stojan Janković – Halerovo pakleno putovanje...	95
Miloš Ristić – Vizije vremena u poeziji V. Petkovića Disa	98
Spomenka Soskić – Noć u Baden-Badenu	100
VETIKALIN IZLOG KNJIGE	
Miša Lazar – Na krilima poezije do nebeskog gnezda	105
INTERVJU VERTIKALE	
Intervju sa Živojinom Ivkovićem	113
ART VERTIKALA	
Nikola Šimić Tonin – Mali div	119

SATIRIČNA VERTIKALA	
Goran Kljajić – Zatvorena vrata	125
Goran Kljajić – Kvislinška satira	126
Balkis Slavjanski - Goran Kljajić – Najbolji	126
Biljana Kotur – Susret u autobusu	128
Perica Jokić – Krčmarica i pijanci	129
Perica Jokić – Krava skretničarka	129
Miodrag Lazarević – Stezanje	130
Danica Mašić – Ko vedri i oblači...	131
Vasil Tolevski – Aforizmi	132
Vitimir Ćurčin – Aforizmi	133
Željko Marković – Aforizmi	133
Deana Sailović – Aforizmi	133
Divna Bijelić – Aforizmi	134
Snežana Marko-Musimov – Aforizmi	135
Srdan Simeunović Sendan – Aforizmi	135
O autorima	136

KNJIŽEVNE VERTIKALE

Broj 2 • januar – april 2014.

DRUŠTVO KNJIŽEVNIKA BEOGRADA

Za izdavača:

Srdan Simeunović Sendan, izvršni direktor

Glavni i odgovorni urednik:

Vasa Radovanović

Zamenik glavnog i odgovornog urednika:

Živojin Ivković

Uredništvo:

Živojin Ivković, urednik za prozu

Mirjana Novokmet, urednik za poeziju

Srdan Simeunović Sendan, urednik za satiru

Biljana Kotur, urednik za knjiž. za decu

Štamparija:

Dijamant print

Rukopise slati isključivo elektronskim putem na:

drustvokb@gmail.com

Rukopisi se ne honorarišu

(za sada, ali se nadamo da će se za to steći uslovi)

Web sajt:

www.dkbg.tk

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

82

КЊИЖЕВНЕ вертикале / главни и одговорни
уредник Васа Радовановић. - Год. 2, бр. 2
(јан./апр. 2014)- . - Београд (Зетска 5) :
Друштво књижевника Београда, 2014 -
(Дијамант принт : Београд). - 21 cm

Три пута годишње

ISSN 2334-9085 = Књижевне вертикале

COBISS.SR-ID 201902860

ISSN 2334-9085